Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 6 (313)
2003 йил 11 ФЕВРАЛ
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

MEZON:

Фуқароларнинг таклифлари тушган кундан эътиборан бир ойгача бўлган муддат ичида кўриб чиқилади, қўшимча ўрганишни талаб этадиган таклифлар бундан мустасно ва бу ҳақда таклиф киритган шахсга ўн кунлик муддат ичида маълум қилади.

Ариза ёки шикоятлар масалани моҳиятан ҳал этиши шарт бўлган давлат органига тушган кундан эътиборан бир ойгача бўлган муддат ичида, қўшимча ўрганишни ва текширишни талаб этмайдиган ариза ёки шикоятлар эса ўн беш кундан кечиктирмай кўриб чиқилади.

Ариза ёки шикоятни кўриб чиқиш учун текшириш ўтказиш, қўшимча материаллар талаб қилиб олиш ёки бошқа чора-тадбирлар кўриш зарур бўлган ҳолларда, ариза ёки шикоятни кўриб чиқиш муддати тегишли давлат органи раҳбари томонидан истисно тариқасида узоғи билан бир ойга узайтирилиши мумкин ва бу ҳақда ариза ёки шикоят берган шахсга маълум қилинади.

«ФУҚАРОЛАРНИНГ МУРОЖААТЛАРИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚОНУН, 18-МОДДА

Mohiyat

ЭЪТИҚОД ЭРКИНЛИГИ ТАНТАНАСИ

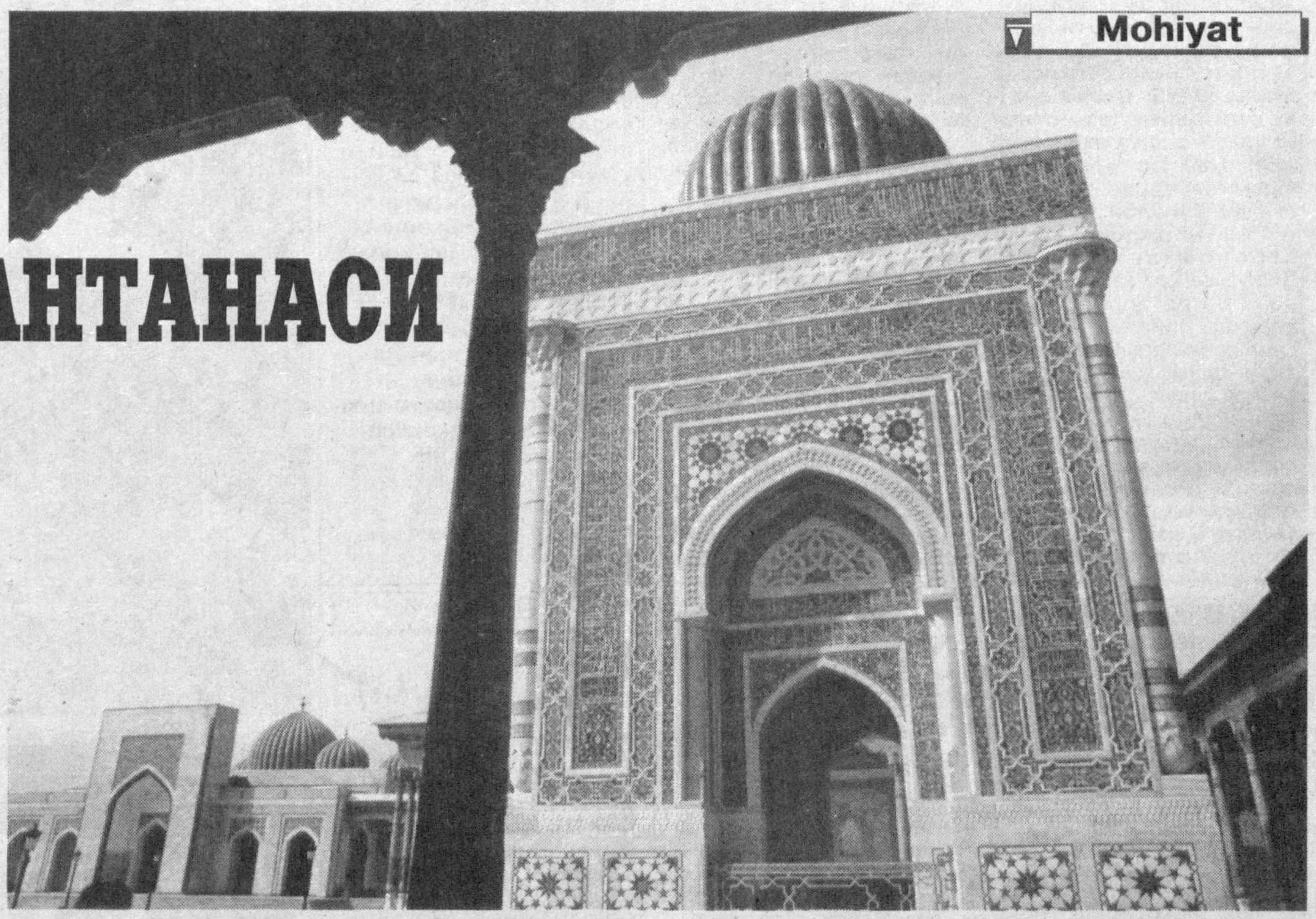

Фан оламида жисмларнинг бир-бирига тортишиш қонуни буюк кашфиёт ҳисобланади. Шу сабабли мактаб кўрган ҳар бир одам ушбу қонундан хабардор десак, асло хато эмас. Лекин унинг мазмунини ким қандай тушуниши — бу бутунлай бошқа масала. Гап шундаки, инсонга бошқа жонзотлардан фарқли ўлароқ, қалб ва руҳ ато этилган. Уларнинг эҳтиёжи эса эътиқодни вужудга келтирган. Албатта, эътиқоднинг моҳияти, аҳамияти ва вазифаси ҳақида узоқ баҳслашиш мумкин. Бу ўринда унинг биргина жиҳати — тарбиявий аҳамияти ҳақида сўз юритмоқчимиз, холос. Зеро, эътиқод ўзида эзгулик, инсонпарварлик, одоб-ахлоқ, ишонч сингари буюк ва олижаноб тушунчаларни акс эттиради. У инсонларни яхшиликка, сабр-қаноатга, дўстбиродарлик, ўзаро ҳурмат ва ҳамкорликка чорлайди. Маълумки, ҳаёт ва тараққиётни ишонч олдинга етаклайди. Ишонч эса эътиқод асосидир. Эътиқод том маънода ҳаёт меҳваридир. У одам қалбида ҳаётга муҳаббат уйғотади, қалбида эзгулик уруғларини ундиради. Шу сабабли эътиқод устувор бўлган жамият тараққиётга юз буради. Бунинг акси бўлган жойда эса турғунлик, бузғунчилик, таназзул юзага келади. Бунга собиқ шўро империясини мисол қилиб кўрсатиш мумкин. Шўро даврида дин ва эътиқод таъқиб этилди, бу эса ўз навбатида жамиятда маънавий бўҳронларни келтириб чиқарди. Охироқибатда эътиқодсиз жамият ҳалокатга учради.

Ватанимиз мустақилликка эришгандан кейин юртимизда муқаддас динимиз ва миллий урфодатларимизнинг жамият ҳаётидаги ўрни тўлиқ таъминланди. Энг муҳими, мамлакатимизда эътиқод эркинлиги қонун асосида кафолатланди. **“Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида”**ги Қонун диндорлар ҳаётида эмас, балки жамият маънавий ҳаётида улкан воқеа бўлди. Чунки ушбу қонуннинг қабул қилиниши билан мамлакатимизда динга оид масалалар тўлиқ ечимини топди.

Мазкур қонунда барча фуқароларнинг миллати, ирқи, ижтимоий келиб чиқиши ва қайси динга эътиқод қўйишидан қатъий назар, тенг ҳуқуқлилиги қонун асосида белгилаб қўйилди. Аниқроқ айтганда, диннинг юксак маданият ва маънавият воситаси эканлиги, беқиёс ахлоқийтарбиявий қудрати, шунингдек, инсонларни камтаринлик, камсуқумлик, ҳалоллик ва покликка ундовчи қадриятлари миллий қадриятлар қаторида қонуний тан олинди.

Шу билан бирга диндан ғаразгўйлик мақсадида фойдаланиш, диний омиллар воситасида сиёсат ва давлат ишига аралашиш каби ҳолатлар қатъиян ман этилди. Бу билан давлат ва дин ўртасида кечадиган муносабатлар аниқ тартибга солинди.

Мусулмонлар ҳаётида қутлуғ саналар ҳисобланган Қурбон ва Рамазон ҳайити кунларини доимий суратда байрам сифатида нишонлаш ва уларнинг дам олиш кунлари деб эълон қилиниши мустақил давлатимиз тарихида алоҳида бир саҳифа очди.

Мустақиллик туфайли давлат мусулмонларга ўзига хос илтифот ва мурувват кўрсата бошлади. Ўзбекистон мусулмонлари бевосита ҳукумат ёрдамида ҳар йили муқаддас Ҳаж ва Умра амалларини адо этиш имкониятига эришдилар. Ҳозирга қадар 38 минг нафарга яқин юртдошларимиз ана шу муқаддас қадамжоларни зиёрат қилиб қайтиш шарафига муяссар бўлишди. Шу йилнинг ўзида 6 минг нафарга яқин киши Маккаи Мунаввара ва Мадинаи Мукаррамага сафар қилдилар.

Давлат томонидан амалга оширилаётган бу каби кенг қамровли тадбирларнинг асосий мақсади диний қадриятларини қайтадан тиклаш ва уни янада ривожлантириш, халқимизни маънан юксалтириш ва баркамол авлодни тарбиялашга қаратилган.

Диний қадриятларнинг яна бир аҳамияти шундаки, улар миллатлараро можаролар, қонли тўқнашувларни қаттиқ қоралайди, турли дин ва миллатдаги одамларни ўзаро биродар, аҳил бўлиб, тинч-тотув ҳаёт кечиришга даъват этади. Шу каби омиллар ҳисобга олиниб, мамлакатимизда турли миллат вакилларнинг ҳеч қандай тўсиқларсиз ўз динларига эътиқод қилишлари учун барча шароит ва қулайликлар яратилган. Шўро замонида мамлакатимизда бор-йўғи 89 та масжид ва иккита мадраса ишлаган бўлса, ҳозир Ўзбекистон мусулмонлари идораси бошқаруви остида расмий рўйхатдан ўтган 1873 дан ортиқ масжид фаолият кўрсатиб турибди.

Шунингдек, мамлакатимизда истиқомат қилаётган турли миллат вакиллари ҳам ўзлари эътиқод қилаётган динларида эркин ибодат қилмоқдалар. Ҳозирги пайтда мамлакатимизда 15 турдаги 240 дан зиёд диний ташкилотлар расман фаолият кўрсатаётганини таъкидлаб ўтиш лозим.

“Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида”ги Қонуннинг 9-моддасига биноан Ўзбекистон Мусулмонлар идорасига қарашли Тошкент Ислом институти, “Кўкалдош”, “Мир-Араб” мадрасаси, “Хадичаи Кубро” аёллар диний ўқув юрти каби 11 та диний ўқув юртида фуқаролар таҳсил олишмоқда. Булардан ташқари, Рус Православ черковининг Тошкент ва Марказий Осиё Епархиясининг Тошкент рус православ семинарияси ҳамда Ўзбекистон Тўлиқ Евангел-Христианлар марказининг Самарқанд протестант диний семинарияси ҳам ишлаб турибди.

Бугун мусулмон оламида Қурбон ҳайити катта байрам сифатида нишонланади. Бу маросим эътиқод эркинлиги ва мустаҳкамлиги, одамларнинг бир-бирига ҳурмат-эҳтироми, биродар ва ҳамкорлиги рамзидир. Мақоламиз бошида Исаак Ньютоннинг бутун олам тортишиш қонуни ҳақида тўхталган эдик. Мазкур қонун коинотдаги жисмларни жипслаштириб турса, эътиқод инсонларнинг қалбини бир-бирига яқинлаштиради. Шу маънода бугунги байрамни эътиқод тантанаси деб атасак, адашмаган бўламиз. Эътиқодингиз мустаҳкам, иймонингиз бутун бўлсин, азиз юртдошлар!

Холли НОРБОЙ

☑ *7 феврал куни Оқсаройда Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ҳомийлик кенгашининг мажлиси бўлиб ўтди. Уни Ўзбекистон Республикаси Президенти, мазкур кенгаш раиси Ислом Каримов бошқарди.*

☑ *Вазирлар Маҳкамасининг “Обод маҳалла йили” дастури тўғрисидаги қарори эълон қилинди.*

☑ *Вазирлар Маҳкамасининг Қурбон ҳайитни нишонлаш тўғрисидаги қарори қабул қилинди. Унда 2003 йил 11 феврал дам олиш куни деб белгиланиши ва мамлакатимизда байрам сифатида нишонланиши қайд этилган.*

☑ *Ўзбекистон Республикасининг “Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида”ги Қонуни матбуотда эълон қилинди.*

☑ *Интернетда “Ўзбек адабиёти” сайти очилди.*

☑ *“Экосан” халқаро жамғармасида «Обод маҳалла йили»га бағишланган “Маҳалла ободлиги ижтимоий-экологик ўлчамларда” мавзуида халқаро анжуман бўлиб ўтди.*

☑ *Тойлоқ туманида “ТОНИ-ГРЕЕН” Ўзбекистон-Россия қўшма корхонаси иш бошлади.*

☑ *Мамлакатимизнинг Буюк Британиядаги элчихонаси биносида “Дунё болалар нигоҳида” номли болалар расмлари кўргазмаси очилди.*

☑ *9 феврал куни ҳазрат Алишер Навоийнинг таваллуди муносабати билан мамлакатимизда шоир хотирасига ҳурмат бажо келтирилди.*

Taklif

АЛОҲИДА МОДДА КИРИТИЛСА...

У ЖИНОЯТ КОДЕКСИНИ ЯНАДА ТЎЛДИРАР ЭДИ

Маълумки, қонун ижодкорлиги узлуксиз жараён ҳисобланади. Аниқроқ айтганда, давр ўтиши билан ижтимоий муносабатларнинг мураккаблашуви ва ўзгариши натижасида ҳар қандай қонунга ҳам баъзи қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш зарурати юзага келади. Амалиёт ижтимоий хавфли тусга эга бўлаётган айрим қилмишларга жиноий-ҳуқуқий тус беришни тақозо этмоқда. Бу эса уларни Жиноят Кодексига алоҳида моддалар сифатида киритиш лозимлигини кўрсатади. Бунга журналистларнинг профессионал фаолиятига тўсқинлик қилиш, фуқароларнинг шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқини бузиш каби қилмишларни киритиш мумкин. Мисол тариқасида журналистларнинг профессионал фаолиятига тўсқинлик қилиш ҳаракати ёки ҳаракатсизлиги масаласини олиб кўрайлик. Фикримизча, журналистларнинг профессионал фаолиятига тўсқинлик қилиш мамлакатимизда ва дунё миқёсида содир бўлаётган воқеа-ҳодисалар, ўзгаришларнинг туб моҳиятининг ёритилишига йўл қўймаслик, зарур ахборот ва маълумотларни (давлат ва ҳарбий сирлардан ташқари) йиғиш, тўплаш, таҳлил қилиш ва тарқатишга оид ҳуқуқларни бузиш орқали Бош қомусимиз бўлган Конституциямиз муқаддимасида белгиланган демократия ва ижтимоий адолатга садоқат, инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат барпо этишдек олий ғояларнинг амалга оширилишига бевосита таъсир кўрсатади.

Фуқароларнинг шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқини бузиш қилмиши ҳам бир қатор фаол хатти-ҳаракатлар ёки ҳаракатсизликда ифодаланиши мумкин. Жумладан, шахснинг оилавий ёки шахсий сирини оммавий равишда эълон қилиш шахсга оғир маънавий азоб ва моддий зарар етказилиши мумкин. Шу сабабли бундай ижтимоий хавфли қилмишлар жиноийҳуқуқий баҳоланиши фуқаролар ҳуқуқларининг бузилишини олдини олишда муҳим аҳамият касб этиши шубҳасиз. Санаб ўтилган қилмишларнинг Жиноят Кодексига алоҳида модда сифатида киритилиши, фикримизча, фуқароларнинг Конституция билан белгиланган ҳуқуқ ва эркинликларини, тинчлик ва хавфсизликни янада самаралироқ ҳимоя қилишга, жамиятдаги адолат тарозисининг бузилмаслигига ҳуқуқий замин яратади, деб ўйлаймиз.

Ойбек ИЗЗАТОВ,
Акбар ВОҲИДОВ

Qaror va ijro

ИСТЕЪМОЛЧИ ҲУҚУҚИ — ҚОНУН ҲИМОЯСИДА!

Мамлакатимизда жамият ҳаётида нодавлат ва жамоат ташкилотларининг ўрни ҳамда аҳамиятини кучайтиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Қонунлар ижросини таъминлаш, уларни ҳаётга татбиқ этишда давлат ҳокимияти идоралари фаолияти устидан жамоатчилик назорати кучайтирилаётир.

Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 28 ноябрда қабул қилинган **“Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”**ги қарори бу борадаги муҳим қадамлардан бири бўлди. Зеро, мазкур қарор қабул қилинганидан сўнг мамлакатимиз бўйлаб истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишга бел боғлаган юзлаб жамоат ташкилотларига асос солинди. Истеъмолчи ҳуқуқи ва маданияти ҳимояси билан боғлиқ улкан ҳаракат янада кенгаймоқда.

Ҳозиргача 7660 маҳалла, 755 уй-жой ширкати, 333 бозорда истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш таянч пунктлари ҳамда 210 туман ва шаҳарда истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари тузилди. Ушбу таянч пунктлари ва жамиятларни бирлаштириб турувчи Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бирлашмалари ташкил этилди. Эндиликда бу тизим Ўзбекистон истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари Федерацияси томонидан бошқарилади.

Айтиш жоизки, мазкур федерация даставвал, 1997 йилда туман миқёсида ташкил этилган кичик жамият эди. Кейинчалик ҳаёт тақозосига кўра, унинг фаолияти кенгайиб борди. Бугунги кунгача, федерация томонидан аҳоли ўртасида истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган амалдаги қонун ҳужжатларини кенг тарғиб қилиш, ички бозорда сотилаётган истеъмол товарларининг сифати ва хавфсизлигини таъминлаш ва аҳолининг истеъмол маданиятини оширишга доир маърифий ишларни ташкил этиш борасида муайян ишлар амалга оширилди. Кейинги икки йил мобайнида истеъмолчиларнинг қарийб юз миллион сўмлик маблағини қайтариб олишига кўмаклашилди. Эндиликда бу ҳаракат мамлакатимиз бўйлаб кенг ёйилиб, ҳозирда истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ижтимоий ҳаракатини ривожлантиришни қўллаб-қувватлаш жамғармаси ҳамда экспертиза департаменти ҳам ташкил этилди.

Савдо шахобчалари, хизмат кўрсатиш тизими, тиббиёт каби тармоқларнинг кейинги йилларда жадал ривожланиши асносида айрим ҳолларда сифатсиз хизмат кўрсатиш, инсон соғлиғига хавф туғдирувчи товарлар савдосининг пайдо бўлиши кузатилди. Бу эса жойларда истеъмолчи ҳуқуқларини қатъий ҳимоя этишни, истеъмол маданиятини кескин оширишни талаб қилади.

Шу боисдан бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси, “Ўзстандарт” агентлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан ҳамкорликда истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш қонунчилигига риоя этилиши устидан назорат ишлари кучайтирилди. Аммо соҳада ҳали амалга оширилиши лозим бўлган ишлар ва ҳал этилишини кутаётган муаммолар кам эмас.

Шунинг учун ҳам истеъмолчилар ҳуқуқлари ва манфаатлари ҳимоя қилинишини таъминлаш учун жамоатчиликни кенг жалб этиш, ички истеъмол бозорида сифати паст, одамлар ҳаёти ва соғлиғига хавф туғдирувчи товарлар сотилишига йўл қўймаслик устидан жамоатчилик назоратини кучайтириш, аҳолининг ҳуқуқий ва истеъмол маданиятини оширишга доир ишларни фаоллаштириш мақсадида қабул қилинган юқорида таъкидланган қарорнинг 8-бандида, шунингдек, унинг бажарилиши юзасидан тасдиқланган иш режасида адвокатлик идораларининг истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари федерациясининг Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги бўлимлари ўзаро ҳамкорлигини таъминлаш кўрсатиб ўтилган. Унга кўра, адвокатлик идораларининг истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш шаҳар ва туман жамиятлари билан ўзаро ҳамкорлиги йўлга қўйилади.

Ҳозирги кунда мазкур қарор ва назорат иш режасини бажарилишини таъминлаш мақсадида адвокатлар ҳайъати, бюро ва фирмалари аҳоли ўртасида истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари федерациясининг ҳудудий бўлимлари билан ўзаро ҳамкорлигини таъминлашга қаратилган чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Тошкент шаҳар адлия бошқармасида адвокатлар ҳайъати раёсаи, адвокатлик фирма ва бюролари раҳбарлари ҳамда Тошкент шаҳар истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти вакиллари иштирокида бўлиб ўтган кенгайтирилган йиғилишда маслаҳатхонаарда адвокатларнинг навбатчилик жадвали ташкил этилишига келишиб олинди. Эндиликда мамлакатимизнинг барча туманларидаги ҳуқуқий маслаҳатхоналарида истеъмолчиларга ҳуқуқий кўмак кўрсатилади.

Анвар ҚЎЗИЕВ,
ҳуқуқшунос

“ИНСОН ва ҚОНУН”га

ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

Газетада чоп этилган “Осон бузилди, бироқ...” сарлавҳали мақола Термиз шаҳар ҳокимлиги томонидан ўрганиб чиқилди. Ҳақиқатдан ҳам, Термиз шаҳрининг 2500 йиллик юбилейига тайёргарлик кўриш жараёнида шаҳардаги тижорат бозорини реконструкция қилиш кўзда тутилган эди. Чунки бозор ҳудудидаги дўконлар қурилиш услуби, ишлатилган материаллари ва кўримсизлиги билан замонавий архитектура талабларига жавоб бермас эди. Шунинг учун шаҳар ҳокимлигининг 2000 йил 7 июлдаги 816-сонли қарори қабул қилиниб, бозордаги реконструкция ишлари амалга оширилиши режалаштирилган эди.

Қарорга биноан бузилиши кўзда тутилган дўкон эгалари ўзларига тегишли биноларни қуриш учун кетган сарф-харажатларини шаҳар бинолар, иншоотлар ва Давлат ер кадастри бошқармаси томондан тузилган нархлаш далолатномасига биноан олишлари лозим эди. Бу ҳолда, амалдаги тартибларга биноан, бузилаётган дўконлардан чиққан яроқли қурилиш материаллари ушбу қурилишга буюртмачи этиб белгиланган “Марказий бозор” томонидан кирим қилиниши керак эди.

Лекин аксарият дўкон эгалари нархлаш далолатномасида кўрсатилган нархлар паст эканини, аслида дўконларни қуриш учун ишлатилган қурилиш материаллари бир неча баровар қимматлигини важ қилишиб, бузилиши кўзда тутилган дўконларни ўзлари бузиб олишлари ва қурилиш материалларини олиб кетишлари ҳақида келишиб олишди. Шунинг учун ҳам юқорида қайд этилган қарорга биноан назарда тутилган тўловлар “Марказий бозор” томонидан амалга оширилмади. “Барчиной” бозор ҳудудида амалга оширилган реконструкция ишларида эса шаҳар ҳокимлигининг 2001 йил 24 феврал кунидаги 231-сон қарорига биноан дўкон эгаларининг ўзлари буюртмачи сифатида эътироф этилган бўлиб, кўримсиз ва санитария талабларига жавоб бермайдиган дўкон эгалари ўз кучи билан дўконларни бузиб олиши, бузилган дўконлар эгаллаган ер майдонлари уларнинг ўзларига тегишли тартибда расмийлаштириб берилиши ва ушбу ер майдонларида бузилган дўкон эгалари томонидан янги замонавий, барча талабларга жавоб берадиган янги дўконлар қурилиши кўзда тутилган эди.

Ҳақиқатдан ҳам, дўкон эгалари томонидан ушбу жараён қарорда назарда тутилган ҳолатда амалга оширилди, яъни дўкон эгалари ўзларига тегишли бўлган кўримсиз дўконларни бузиб олишиб, ўрнига янги дўконлар қуришди. Шунинг учун ҳам амалдаги тартибларга биноан уларга ҳеч қандай маблағ тўланиши керак эмас.

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш жоизки, ушбу масалалар юзасидан шаҳар ҳокимлигига мурожаат этган ҳар бир фуқаронинг аризалари эътиборсиз қолдирилмаган ва унинг мулкий манфаатлари амалдаги талабларига биноан ўз ечимини топиб келган.

А. ЧОРИЕВ,
Термиз шаҳар ҳокими

Diqqat, muammo

АНТИҚА "ПОЙГА"

У ҚАЧОН ТУГАЙДИ?

Ўтган йили Сирдарё вилоятида дон етиштириш режаси аранг уддаланган бўлса, давлатга пахта хомашёси сотиш режаси ярмида қолиб кетди. Бунинг сабаблардан бири экин ерлари ҳосилдорлик қувватининг камайиб кетгани билан изоҳланади. Бундай шароитда минерал ўғитлар муҳим аҳамиятга эгалигини кўпчилик яхши билади.

Хўш, вилоятда хўжаликларни минерал ўғит билан таъминлаш қандай аҳволда? Афсуски, бу саволга ижобий жавоб бериш қийин. Гап шундаки, ўтган йили вилоятда 19596586 сўмлик минерал ўғитлар талон-торож қилинган. Мисол учун айтадиган бўлсак, вилоят "Қишлоқхўжаликкимё" корхонасининг Меҳнатобод туманидаги омбори мудири Б.Сулаймонов 100 тонна аммиак селитрасини сотиб юборган. Сотилган ўғитнинг нархи 2 миллион 560 минг сўм бўлади. Албатта, омбор мудири жиноий жавобгарликка тортилди. Бироқ бу бошқаларга сабоқ бўлмади. Ўғитни талон-тарож қилиш бу йил ҳам давом этмоқда. Шу йил 7 январ куни Х.Норчаев номидаги ДФХУдаги 2-сонли шаҳобча мудири Э.Абдуллаев омборида 5665 килограмм селитра камомади борлиги аниқланди. Нархи 192610 сўмлик ўғитни талон-тарож қилиб юборган омбор мудири устидан жиноят иши қўзғатилди.

Ушбу туманнинг "Чамансор" қишлоқ фуқаролар йиғинидаги 4-сонли шаҳобча бошлиғи У.Алибоев ҳам бу борда «отини қамчилаб қолган». Лекин у ишга анча «жиддий» ёндашган. У ҳамма ўғирлаб сотиб юборилган минерал ўғитлар сарфини ҳужжатлаштириб қўйган. Яъни, 22 декабр куни "Чорвадор" фермер хўжалигига 2500 килограмм, "Нақшбандий" фермер хўжалигига 2700 килограмм, 26 декабр куни "Хуроб" фермер хўжалигига 2500 килограмм аммиак селитраси тарқатилганлиги тўғрисидаги ҳужжатларни расмийлаштирган. Аслида 7700 килограмм, яъни 331863 сўмлик ўғит бошқа одамларга сотиб юборилган. Яқинда унга нисбатан жиноий иш қўзғатилди.

Чилаки чиллакини кўриб чумак уради, деганларидек, айрим фуқаролар ҳам омбор мудирларидан "ўрнак" олишган. Меҳнатобод туманида яшовчи фуқаро Б.Юсупов "Давра" ва "Олмос" фермер хўжаликлари бошлиқларидан ишонч қоғози олиб, 14-15 январ кунлари Янгиер тумандараро кимё базасидан 6200 килограмм аммиак селитрасини олиб кетган. Бироқ ўғит мутлақо номаълум шахсларга сотиб юборилган. 335961 сўмлик ўғитни икки кунда гумдон қилган Д.Юсуповга ҳам Жиноят Кодексининг 167-моддаси 2-қисми "в" банди билан жиноят иши қўзғатилди.

Оқ-олтин туманидаги С.Сиддиқов номидаги ширкатнинг агроном-энтомологи Т.Абдураззоқов ўзи жавобгар, яъни ҳисобини топшириши керак бўлган 1064096 сўмлик аммиак селитрасини нақд пулга сотиб юборган. Мирзаобод туманидаги "Мустақилликнинг 5 йиллиги" тажриба таянч хўжалиги агроном-энтимологи А.Ёқубов ўзининг жавобгарлигида бўлган 560.901 сўмлик аммиак селитрасини талон-тарож қилган. Ундан ўзлаштирилиб юборилган ўғит туфайли келтирилган зарар ундириб олинди. Гулистон туманидаги "Ишонч" ширкат хўжалиги агроном-энтимологи Ш.Жўраев ҳам ҳамкасбларидан "ортда қолмаслик"ка ҳаракат қилган. 321887 сўмлик минерал ўғитларни талон-тарож қилиб улгурган пайтда унинг ҳам жиноятини фош бўлди.

Минерал ўғит дўконлари сотувчилари ҳам "пойга"да ортда қолишмаган. Мирзаобод туманидаги минерал ўғитлар билан савдо қилувчи дўкон сотувчиси Ш. Холматов 21100 килограмм ўғитни талон-тарож қилиб юборган. У ҳам ҳозирги пайтда қилмишига жавоб бермоқда. Шунингдек, "Қишлоқхўжаликкимё"нинг Ховос тумани бўлими омбор мудири И.Норалиев 1974465 сўмлик турли ўғитларни гумдон қилган экан.

Ўтган йили прокуратура идоралари вилоятда минерал ўғитларнинг сақланиш ва белгиланган мақсадларда ишлатилиши билан боғлиқ қонунларнинг бажарилиши устидан назорат ўрнатиб, салбий ҳолатларга қарши 90 та интизомий, 204 та маъмурий, 37 та жиноят ишлари қўзғатган эди. Бу йил январ ойининг дастлабки икки ўн кунлигида ўтказилган текширишлар натижасига кўра тегишли идораларга 1 та тақдимнома киритилган, 2 нафар мансабдор шахс қонунбузилишига йўл қўймаслик тўғрисида расман огоҳлантирилган, қонун талабларини бузган тўрт нафар шахсга маъмурий ва тўрт нафар шахсга жиноят ишлари қўзғатилди. Ҳозир пайтда талон-тарожлик туфайли хўжалик юритувчи субъектлар манфаатларига 1710634 сўмлик зарар етказилгани аниқланиб, зарарни ундириб олиш чоралари кўрилмоқда.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак, минерал ўғитлар ернинг жон озуқаси саналади. Агар ер ўз озуқасини вақтида олса, кутилган ҳосилни беради.

Демак, бундан келиб чиқадиган хулоса шуки, минерал ўғитларни талон-тарож қилиш кўпчиликнинг ризқига чанг солишни англатади.

Бу хулосамизнинг хато ёки нисбий экани мутасаддилар ихтиёрига ҳавола.

Абдулазиз ЯХШИЛИҚОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Adliya tizimi

АНДИЖОН

Вилоят адлия бошқармасининг кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш бўлими томонидан ўтган йил давомида 37 та объект ўрганилган бўлиб, аниқланган камчиликлар юзасидан фермер хўжаликлари манфаатларини кўзлаб 21 миллион 336 минг 690 сўмлик моддий ва маънавий зарарларни ундириш ҳақида судларга 13 та даъво аризалари киритилган. Ушбу даъволар судлар томонидан тўлиқ қаноатлантирилган.

Избоскан ва Шаҳрихон деҳқон-фермер хўжаликлари уюшмаси вакилликларида ўтказилган текширишлар натижалари бўйича ушбу субъектлар мутасадди ходимларига нисбатан жиноят иши қўзғатиш бўйича прокуратура идораларига таклифлар киритилди.

Тайёрловчи корхоналар томонидан тадбиркорлик субъектлари билан ўз вақтида тўлиқ ҳисоб-китоб қилинмаганлиги юзасидан киритилган тақдимномалар бўйича Шаҳрихон туманида фаолият кўрсатаётган фермер хўжаликларига 13 миллион 274 минг сўм ундириб берилди.

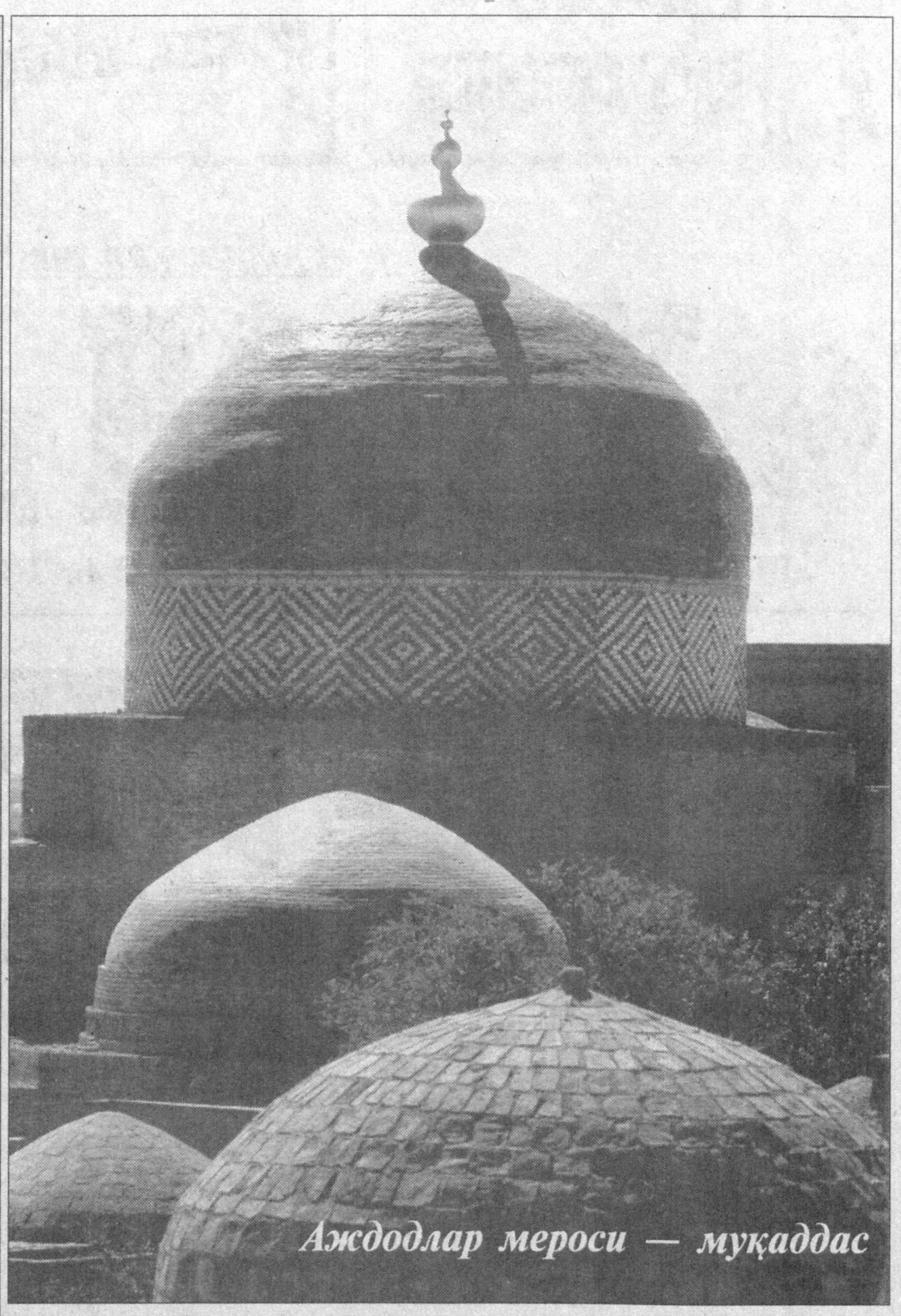

Аждодлар мероси — муқаддас

Essiz

КЎНГИЛДА ҚОЛГАН ТУГУН

Бандихон туманидаги "Тошкент" ширкат хўжалигида истиқомат қилувчи фуқаро Абдухалил Бердимуродов яхши ниятлар билан 3,5 гектар ерни ижарага олиб, енг шимариб ишга киришди. Дастлаб қаерлардандир трактор топиб, ерини шудгорлаб олди. "Чоп-чоп" билан ерга ғалла ҳам экди. Ғалла майсаларини парваришлади. Бу меҳнатлари зое кетмади, албатта. Ширкат хўжалиги билан тузилган 45-сонли шартномага кўра, режадаги 13 тонна ўрнига "илк деҳқончилигим ўнгидан келди, хирмон ҳам ўзига яраша", дея 15 тонна ғаллани ширкат хўжалиги омборига топширди. Бу шартномада кўрсатилганидан 2 тонна ошиқ эди.

Ширкат хўжалигининг собиқ раиси Х.Қаршиев, бош ҳисобчи Э.Мўминовлар оилавий пудрат бошлиғининг бундай ҳотамтойлигини роса алқашди: «Хўжалигимизда сиздай меҳнаткаш деҳқонлар қанча кўп бўлса, ишимиз шунча олға силжийди. Меҳнатингизни қадрлаймиз».

Абдухалил аканинг бундай илтифотлардан боши осмонга етди. Кўнгли тоғдай ўсди. "Меҳнат қилсанг, шунга яраша раҳмат оласан", дея ўз кўнглини ўзи хушлади. Аммо кейинчалик адашганини билиб қолди. Аниқроқ айтганда, ўз қўли билан топширган маҳсулотининг ҳақини олиш унга сарсонгарчилик келтирди. Устигаустак шартномада белгиланган режадан ортиқ топширган 2 тонна ғалласини ҳам ололмади. Раис билан бош ҳисобчи эса қуруқ ваъдалар билан унинг кўйнини пуч ёнғоққа тўлдиришди. Ниҳоят, сабр косаси тўлган оилавий пудрат бошлиғи Абдухалил Бекмуродов вилоят адлия бошқармасига мурожаат этди. Бошқарма ходимлари масалани ўрганиб чиқишиб, вилоят хўжалик судига оилавий пудратчи манфаатини кўзлаб, даъво аризаси киритди. Суд қарорига кўра оилавий пудрат бошлиғи А.Бекмуродов 5 тонна 100 килограмм буғдой ва 31.385 сўмлик иш ҳақини оладиган бўлди. Бу орада раис ҳам, бош ҳисобчи ҳам ишдан озод қилинди. Лекин Абдухалил Бекмуродовнинг кўнглида кичкинагина доғ қолди. Бу армон собиқ раҳбарларнинг айби билан пайдо бўлди. Ҳолбуки, бундай бўлмаслиги мумкин эди...

Баҳодир ҚОДИРОВ,
ҳуқуқшунос

Saboq

Ангренлик хусусий якка тадбиркор Т. Қосимов чорвачилик билан шуғулланишга астойдил киришди. Атиги икки йил ичида самарали меҳнат дастлабки натижаларини берди. Шаҳардаги болалар уйи, шифохона масканларини арзон гўшт маҳсулотлари билан таъминлаш йўлга қўйилди.

СЎНГГИ ПУШАЙМОН

Тадбиркор ўз имкониятларини ҳисоб-китоб қилгач, қўшимча маблағлар жалб этиб, фаолиятини янада кенгайтиришни режалаштира бошлади. Оиласи билан маслаҳатлашиб, кредит олишга қарор қилди.

Шундан сўнг барча зарур ҳужжатларни тўплаб, 2002 йилнинг 4 июн куни "Тадбиркорбанк"нинг Ангрен шаҳар бўлими бошлиғи Б.Юсупалиев номига 3,6 миллион сўм кредит маблағи ажратишни сўраб ариза берди.

Кичик ва ўрта тадбиркорликни ривожлантиришга берилаётган эътиборни инобатга олиб, аризаси тез орада қаноатлантирилади, деган қатъий ишонч билан тадбиркор янада ғайрат билан ишга киришиб кетди. Лекин кунлар, ҳафталар ўтган сари у чучварани хом санаганини англай бошлади. Ишни ташлаб, банк бошлиғининг қабулхонасида бир оғиз сўз илинжида соатлаб кутиб ўтиришлар ҳам самара бермади. Орадан роппа-роса 40 кун ўтгач, Т.Қосимов аризасига жавоб ололмагани хусусида яна шаҳар банки раҳбари Б.Юсупалиевга иккинчи марта ёзма равишда мурожаат этди. Бироқ қонунларни писанд қилмаслик шу даражага бориб етдики, иккинчи аризага ҳам Б.Юсупалиев на ёзма, на оғзаки жавоб беришни ўзига эп билмади.

Воқеаларнинг бундан кейинги ривожи янада ачинарли тус олди. Чорасиз қолган тадбиркор қўл силтаб, ҳаммасидан кечиб кетай деса, оилам олдида нима деган одам бўламан, деган шубҳа-гумонлар билан орият учун курашни давом эттиришга аҳд қилди. Лекин чигал вазият ҳалибери ечимини топмаслиги аён бўла бошлади. Чунки банк тизимининг бошқа мансабдорлари ҳам Т.Қосимовга ёрдам қўлини чўзиш у ёқда турсин, ҳатто арзини ҳам тинглашмади. Хусусан, "Тадбиркорбанк"нинг вилоят раҳбари М.Исроилов Т.Қосимовнинг шикоят хатини ўзи текширилиши лозим бўлган киши, яъни Б.Юсупалиевга юборганини қандай изоҳлашни ҳам билмайди киши.

Очиғи, бу Б.Юсупалиевга айбини бекитиш учун "баҳона" топишга имкон яратади. Б.Юсупалиев ўз тушунтириш хатида Т.Қосимов ҳақиқатан ҳам, ҳужжатларини банкка топширган, лекин банк кредит бўлими ходими Т.Дуганова уларни йўқотиб қўйганлигини маълум қилади.

Бу - баҳонами, йўқми — бизга қоронғу. Лекин банкда шунча ҳужжатлар қолиб, фақат Т.Қосимовнинг ҳужжатлари йўқолгани ажабланарли! Хўп, шундай бўлган деб ҳам ҳисоблайлик, лекин нега бу ҳақда тадбиркорга ўз вақтида хабар берилмади?

"Кашфиёт"лар шу билан тугагандир, деб ўйлаган бўлсангиз, хато қиласиз. Т.Қосимов кредит сўраб ёзма мурожаат қилгандан сўнг роппа-роса 70 кун ўтгач, яъни 18 август куни яна бир "янгилик" маълум бўлди. Яъни кредит лимити ўзлаштириб бўлингани сабабли тадбиркорга маблағ ажратилмаган экан.

Балки ростдан ҳам шундай бўлган ҳам дейлик. Чунки биз ҳам гумон билан кимнингдир бетига лой чапламоқчи эмасмиз. Лекин ўз вақтида тадбиркорга шу тўғрида рўй-рост айтилса, олам гулистон эди-ку?! Наҳотки, шу оддий ҳақиқатни билиш учун тадбиркор ўз ишини ташлаб, пойтахт идоралари эшигида сарсон-саргардон бўлиши лозим?

Хуллас, Тошкент вилояти адлия бошқармаси ходимларининг сўраб-суриштирувларидан кейингина ҳақ жойида қарор топди.

Вилоят адлия бошқармасининг киритган тақдимномасига мувофиқ "Тадбиркорбанк"нинг Тошкент вилоят бошқармасининг 2002 йил 28 августдаги йиғилишида мазкур воқеалар атрофлича муҳокама қилинди. "Тадбиркорбанк"нинг Ангрен бўлими бошлиғи Б.Юсупалиев ва банк ходими Т.Дугановалар эгаллаб турган лавозимларидан четлаштирилди. Шунингдек, фуқаролик ишлари бўйича Оҳангарон тумандараро судининг қарори билан улардан Т.Қосимов фойдасига 150 минг сўмлик моддий ва маънавий зарар ундириб берилди.

Бироқ тадбиркор ана шу "югур-югур"лар туфайли кредит маблағи ҳисобига режалаштирилган 400 минг сўмлик даромад у ёқда турсин, кундалик ишларидан ҳам қолиб кетди. Унинг зое кетган вақтини ҳеч ким қайтаролмайди. Энди ишни ўз жойига келтириш учун камида яна ярим йил тер тўкиб, меҳнат қилишга тўғри келади. Энг ёмони, унинг ишдан кўнгли совимадимикан?

Бизнингча, ҳамма гап шунда.

Рустам ХУДОЙҚУЛОВ,
журналист

Bugunning gapi

САБАБ — МАСЪУЛИЯТСИЗЛИК...

Тахиатош — Қорақалпоғистоннинг йирик ва саноати ривож топган шаҳарларидан бири. Кейинги йилларда шаҳарда иқтисодиётнинг қарийб барча тармоқларида ижобий силжишларга эришилди. Бу эса мустақиллик руҳияти кишиларни янгича фикрлаш ва ишлашга ундаётганининг далолатидир.

Буни сўнгги йиллар ичида шаҳар ҳудудида жуда кўплаб кичик ва ўрта тадбиркорлик субъектлари ташкил этилганида ҳам кўриш мумкин. Бироқ бу ҳамма иш рисоладагидек дегани эмас.

Гап шундаки, тахиатошлик тадбиркорлар иш фаолиятига назорат қилувчи идораларнинг ноқонуний текширишлар ўтказаётгани салбий таъсир кўрсатмоқда.

Мисол учун айтадиган бўлсак, Тахиатош шаҳар ҳокимлиги комиссияси томонидан мувофиқлаштирувчи кенгаш рухсатисиз "Матбуот тарқатувчи" масъулияти чекланган жамият Тахиатош филиали, "Қорақалпоқпочта" акционерлик жамиятининг Тахиатош филиали ва Тахиатош телекомуникация тармоғида текширув ўтказилди. Натижада шаҳар ҳокимлигига ноқонуний асосда олиб борилган текширув иштирокчиларини интизомий жавобгарликка тортиш ҳақида Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан таклиф киритилди. Эслатмоқ жоизки, юқори маҳаллий раҳбарлик ташкилоти, нуфузли комиссия аъзолари **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги Қонун асосида иш олиб борганларида, бундай кўнгилсизликка йўл қўйилмаган бўларди.

Ўтган 2002 йил мобайнида Қорақалпоғистон Республикаси назорат қилувчи идоралари томонидан тадбиркорларни қонунга хилоф равишда жавобгарликка тортиш бўйича 47 та ҳолат аниқланган. Бу ўринда Тахиатош шаҳар давлат солиқ инспекцияси, ёнғинга қарши кураш бўлими, давлат санитария-эпидемиология назорати маркази бошлиқларининг тадбиркорларни маъмурий жавобгарликка тортиш ҳақидаги қарорлари жиноят ишлари бўйича шаҳар суди қарори билан бекор қилинганлигини эслаб ўтиш кифоя.

Маълумки, бугунги кунда Адлия вазирлиги томонидан таъсис этилган **"Текширишларни рўйхатга олиш китоби"** тадбиркорлар фаолиятининг ишончли кафолатига айланган. Афсуски, шаҳар тадбиркорлик жамоаларида тадбиркорларни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиш воситаларидан ҳисобланган ушбу зарурий ҳужжатни тўлдириш ёки тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш борасида бир қатор хато ва камчиликларга дуч келинмоқда. Шу асосда шаҳар тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш бўлими бошлиғи Д.Соғиндиқова ишда йўл қўйган камчиликлари учун интизомий жавобгарликка тортилди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 44-моддасида, шунингдек, "Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"ги ва "Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузадиган хатти-ҳаракатлар ва қарорлар устидан судга шикоят қилиш тўғрисида"ги Қонунларда фуқаролар, жумладан, тадбиркорларнинг давлат идоралари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари устидан шикоят қилиш ҳуқуқлари қайд этилган. Мазкур ҳуқуқларни менсимаслик мансабдор шахс обрўсига путур етказибгина қолмай, қонунга зид ҳолат сифатида ҳам қораланади. Шаҳар ҳокимлиги бош меъмори Е.Худойбергенов тадбиркорлар аризаларини ўз вақтида ҳал қилмаганлиги учун маъмурий жавобгарликка тортилиб, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекснинг 43-моддасига мувофиқ жарима солинди. Эътибор берилса, барча қонунбузилиш ҳолатларининг юзага келиш сабаби раҳбарларнинг масъулиятсизлигидир. Қонунни менсимаган, масъулиятни унутган раҳбарлар ҳар хил ноқонуний ишларга йўл очиб беришган.

Гапимиз ниҳоясида таъкидламоқчимизки, "Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида"ги Қонуннинг 25-моддасига биноан, ҳар бир ҳоким ўз ҳудудида қонунлар ижросини таъминлаш учун жавобгар саналади. Тахиатош шаҳар ҳокимлиги давлатимизнинг ушбу кўрсатмасига қатъий амал қилиб, ҳудудий назоратни қўлга олмоғи, қонун талабларидан кўз юммаслиги лозим.

Тожимурод ЭШМУРОДОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Qonun ko`magi

ҚОНУННИ БИЛГАН ҚОҚИЛМАЙДИ

ХОРАЗМЛИК ИШБИЛАРМОНЛАР БУНГА ТЎЛИҚ АМИН БЎЛИШДИ

Тадбиркорнинг фидоий меҳнати туфайли эл-юрт дастурхони тўкинсочин бўлади. Шу боис мамлакатимизда расм бўлган мулкчилик ва манфаатдорлик тамойиллари ҳамда халқимиз хоҳиш-иродаси билан яратилган қонунларимиз ҳам ишбилармон тарафида.

Ўтган йили Хоразм вилоят хўжалик суди ўрта ва кичик бизнес субъектлари манфаатлари кўзланган 150 та даъво аризасини кўриб чиқди. Мазкур ишлар бўйича жами 170 миллион сўмлик моддий ва мулкий низоларга қонуний баҳо берилди. Ишларни кўриш жараёнида кўпгина "учар" буюртмачи, таъминотчи, хизмат кўрсатувчилар оддий тадбиркорларни чув туширишаётгани маълум бўлди. Кўриб чиқилган 150 та даъво аризасининг 137 таси тадбиркорлик ҳаракати қатнашчилари фойдасига якун топди. Айбдорлар изза бўлибгина қолмай, жами 105,4 миллион сўмлик зарарни қоплашдан ташқари мўмайгина миқдордаги жаримани ҳам тадбиркорларга қуртдай санаб беришди.

Асосийси, оддий қишлоқ тадбиркорлари: деҳқон ва фермер хўжаликлари — раҳбарлари онгида қонунни англаш ҳисси тобора кучаяётганидир. Буни таъкидлашнинг боиси шундаки, оддий қишлоқ тадбиркорлари томонидан ўз ҳақ-ҳуқуқлари юзасидан судга қилинаётган мурожаатлар сони йил сайин ортиб бормоқда. Мисол учун айтадиган бўлсак, биргина ўтган йилининг ўзида даъво аризалар сони 2 баравар ортиб, 101 тани ташкил этди. Қишлоқ ишбилармонлари дунёқарашида рўй бераётган бундай ўзгаришларни ана шу ҳолнинг ўзи яққол тасдиқлайди.

«Алдагани бола яхши» қабилида иш тутадиган замон аллақачон ўтиб кетганиға вилоятнинг Тупроққалъа мавзесида фаолият юргизаётган "Сарварбек" фермер хўжалиги раҳбарининг саъй-ҳаракатлари далил бўла олади. Гап шундаки, «Тупроққалъа» деҳқон-фермер хўжаликлари уюшмаси раҳбари Б.Бобожонов 1999 йилда контрактация шартномаси асосида топширилган 19830 килограмм шоли ҳосили ҳақини 2002 йил ярмидан ошса ҳамки тўлашга шошилмабди. Фермер эса тобора ортаётган иқтисодий зиённинг зил-замбилдай оғир юки остида қолиб кетаверибди. Қишлоқ тадбиркорларининг ночор аҳволи "ёшуллига" чивин чаққанчалик ҳам таъсир этмабди. Пули ҳали-вери унмаслигига кўзи етган фермер ниҳоят тоқати-тоқ бўлиб, судга мурожаат қилибди. Иш хўжалик судида кўрилгач, фермер ҳақ бўлиб чиқди. Унга деҳқон-фермер хўжаликлари уюшмасидан етказилган зиёнга баробар - 377,5 минг сўм пул ва 188,7 минг сўмга баравар устама ҳақ ундириб бериладиган бўлди. Жазодан ошга ўрток, бошқа тўқмоқ тарзида иш тутган раис Б.Бобожоновнинг ўзи ҳам четда қолмади. Суд Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекснинг 176-1-моддаси талабларига мувофиқ уюшма раҳбари чўнтагидан қоплаш шарти билан энг кам иш ҳақининг 10 баравари, яъни 39 минг 450 сўм миқдоридаги жарима билан "сийлади".

Адлия идоралари ходимларининг фаоллиги туфайли 71 та хўжалик низолари кўриб чиқилди ҳамда ўрта ва кичик бизнес субъектлари, деҳқон ва фермер фойдасига 57 миллион сўмлик иқтисодий зиён қийматини қоплаш юзасидан суд қарорлари чиқарилди. Айбдорлардан ундириладиган жарималар миқдори ҳам бир неча юз минг сўмни ташкил этди. Хўжалик судининг адлия бошқармаси томонидан қўзғатилган даъво аризалари асосида "Хива пахта тозалаш" ҳиссадорлик жамиятидан туманидаги 6 та фермер хўжалиги фойдасига етказилган зарар қийматини ундириб бериш юзасидан чиқарган қарори бошқалар учун бир сабоққа айланса, ажаб эмас. Аниқланишича, мазкур жамият фермерлар томонидан 2001 йили сотилган пахта ҳосили ҳақини тўламаган. Орадан ўтган бир неча ойлик фурсат эса нуқул фермерларнинг зарарига кечган, шундоғам қисқа қўлини янада қисқа қилиб қўйган. Энг ёмони, 2002 йил ҳосил тақдири ҳам хавф остида қолган. Можаро суднинг қарори билангина барҳам топди. Фермерлар жамият томонидан етказилган зарарни ундириб олишга эришдилар. Ҳиссадорлик жамияти раисининг ўзи эса Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекс талабларига мувофиқ 39450 сўм миқдорида жарима тўлади.

Қўшкўпир туманидаги "Қаландар", "Хурсанд" фермер хўжаликларининг мушкули ҳам адлия маҳкамасининг даъво аризаси туфайли ечимини топди. Хўжалик суди уларнинг фойдасини кўзлаб, "Хоразм-шакар" ҳиссадорлик жамияти зиммасига 2001 йили корхонага сотилган қанд лавлаги ҳосили учун тегишли пулни тўлаш мажбуриятини юклади.

Боғот туманидаги "Саидбой" деҳқон хўжалиги ва Хонқа туманидаги "Мева" қўшма корхонаси ўртасидаги мулкий-молиявий можаро ҳам суд қарори билан барҳам топди. Ишни синчиклаб ўрганиш асносида қўшма корхона деҳқон хўжалигидан 2001 йили қабул қилиб олган олма ҳосили учун 62,8 минг сўмлик қарзи, тўлов муддатини ўтказиб юборгани учун ҳисоблаб чиқилган 31,4 сўмлик устама пул ва 200 минг сўмлик мулкий зарарни бир неча ойлар мобайнида тўламай юргани маълум бўлди. Суд бу қонунбузарликда корхона раҳбари Равшан Раҳимов ва бош ҳисобчи Хушнуд Ғаффоровни жавобгар, деб топди ва шартнома мажбуриятларини бажармагани учун маъмурий жаримага тортди.

Таассуфки, бир қатор хато, қусур, камчилик ва нуқсонларда тадбиркорлик субъекти қатнашчиларининг ўзлари айбдорга айланаётган ҳоллар ҳам йўқ эмас. Ўтган йили вилоятдаги 29 та фермер хўжалигига имзоланган контарктация шартномаларига мувофиқ етказиб берилажак пахта ҳосили ва уруғлик учун олдиндан бўнак пуллари тўланди. Бироқ улар бу мажбуриятни бажариш учун кўпам жон куйдиришмади. Оқибатда шартномавий мажбуриятлар барбод бўлди. Шу боисдан ҳам бўнак пуллари суднинг қарорига асосан уни берган корхоналарга қайтарилди. Боғот туманидаги "Лочин", Питнак шаҳридаги "Ҳосилот-шер" фермер хўжаликлари эса, "Қишлоқхўжаликкимё" ҳиссадорлик жамиятидан шартнома асосида сотиб олингану тўлов муддати аллақачон тугаган минерал ўғит ва кимёвий воситаларнинг пулини санаб беришдан бўлак имкон топишолмади. Вилоятдаги Чоткўпир Машина-трактор парки ҳам Урганч туманидаги Амир Темур номидаги фермерлар уюшмасининг 10 та хўжалик субъекти тўлаши лозим бўлган хизмат ҳақини суд йўли билан ундириб олди.

Санаб ўтилган мисоллардан кўринадики, аксарият можаролар суддагина ечим топаяпти. Бироқ нафсиламбирини айтганда, қонунларнинг фаол посбони биргина суднинг ўзи эмас. Назаримизда, айрим қонунбузарликларга иш судга етмаёқ чек қўйиш мумкин. Чунончи, айрим муаммоларни маҳаллий ҳокимликларнинг ваколати доирасида ҳам бемалол ҳал этса бўлади. Башарти, қонунни ана шу мўътабар даргоҳларнинг ўзи четлаб ўтсачи? Бу ҳолдан ранжимасликнинг иложи йўқ, албатта. Вилоят хўжалик суди ўтган йили Гурлан тумани ҳокимининг "Бобо", Шовот тумани ҳокимининг "Камол М" фермер хўжаликларини тугатиш ҳақидаги қарорларини қонунга номувофиқ, деб топди. Бошқа бир ажабтовур воқеа Қўшкўпир туманида рўй берди. Тумандаги "Тошкент" ширкат хўжалиги 2000 йилнинг 30 мартида "Ўзқишлоқхўжаликмашлизинг" компаниясининг маҳаллий идорасидан 2 та трактор харид қилиб олади. Лекин минтақада рўй берган сувсизлик оқибатида хўжалик лизинг тўловларини амалга ошира олмайди. Ва харид қилинган тракторлар лизинг компанияси томонидан олиб қўйилади. Қонунга мурожаат этилса, мулк-бисот хўжалик ташкилоти томонидан эмас, балки суднинг қарорига биноан олиб қўйилиши мумкин. Амалда эса бунинг тескариси содир бўлди. Ушбу низоли масала тракторларни суднинг қарори асосида ширкат хўжалигига қайтариш ва тўловни аввал ўзаро келишилган шартномага кўра мол-мулк эвазига қоплаш билан якунланди.

Хулоса шуки, қонунни билган инсон иш фаолиятида асло қоқилмайди. Қонун уни мудом қўллаб-қувватлайди.

Гулмирза ШОМУРОДОВ,
ҳуқуқшунос
Абдулла СОБИРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Huquqiy ma`rifat

АЙБСИЗЛИК ПРЕЗУМПЦИЯСИ

ИККИНЧИ МАҚОЛА

Жиноят процессида айбсизлик презумпцияси тамойили талабларига риоя этилиши кўп жиҳатдан ҳимоячи-адвокатнинг иштирокига ҳам боғлиқ. Чунки адвокат гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчига ўзига берилган ҳуқуқлардан фойдаланишни ўргатади ва бу шахснинг айбсизлигини ёки айбини енгиллаштирувчи ҳолатларини излайди.

Гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи Жиноят Процессуал Кодексига биноан ҳимоячи-адвокатга эга бўлиш ва ундан малакали ҳуқуқий ёрдам олиш ҳуқуқига эга. Ҳимоячи эса гумон қилинувчи, айбланувчидан олинган ваколатлар асосида ҳаракат қилиб, процесс иштирокчиси сифатида муайян даражада мустақил иш юритиши мумкин.

Қонунда қуйидаги қоидалар белгилаб қўйилган: адвокатнинг асосий вазифаси фуқаролар ва юридик шахсларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатишдан иборат: адвокатура фуқаролар ва юридик шахс ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларини муҳофаза қилинишига, одил судловни амалга оширилишига, қонунийликка риоя этилишига ва унинг мустаҳкамланишига кўмаклашади; адвокат ўз фаолиятида амалдаги қонун ҳужжатлари талабларига аниқ ва оғишмай риоя этиши шарт.

Қонуннинг 2-моддасида адвокат фаолиятининг мустақиллиги касб этикаси, адвокатлик сири ва қасамиёдига қатъий риоя этиш, қонун ҳужжатларида ман қилинмаган усуллар ва воситалар қўллаш каби асосий тамойиллар баён этилган.

Айбланувчи дастлабки терговда ҳимоячига эга бўлиш ҳуқуқини олади ва бу ҳуқуқдан айбланувчи процессда иштирок этиб, қонунда назарда тутилган кейинги барча босқичларда фойдаланади. Айбланувчига айблов эълон қилинган пайтдан бошлаб ишда ҳимоячи иштирок этишига ижозат берилиши тўғрисидаги илтимоснома билан мурожаат этиш ҳуқуқи тушунтирилиши керак.

Шунингдек ишда айбланувчи тариқасида иштирок этиш тўғрисида ўзига нисбатан қарор чиқарилган вояга етмаган ёки жисмоний ёхуд руҳий нуқсони борлиги туфайли ўзига берилган ҳуқуқларни мустақил амалга ошира олмайдиган шахс ва унинг қонуний вакиллари ҳимоячига эга бўлиш ҳуқуқи тўғрисида илтимос қилиш ҳуқуқига эга эканликлари тўғрисида тушунтирилиши лозим. Чунки бундай ишлар бўйича ҳимоячи иштирок этиши шарт. Бу Жиноят Процессуал Кодексининг 51-моддасида белгилаб қўйилган бўлиб, қонуннинг бу талабидан четга чиқиш процессуал қонунни бузиш ҳисобланади. Бинобарин, гумонланувчи, айбланувчи ва судланувчининг ҳимоя ҳуқуқини таъминлаш Конституциявий қоида ҳисобланади ва жиноят судлов ишларини юргизишнинг барча босқичларида унга қатъий амал қилиниши лозим.

Бир ҳимоячи манфаатлари бир-бирига зид келмайдиган бир нечта айбланувчини ҳимоя қилиши мумкин. Зиддиятлар мавжудлиги суриштирувчи, терговчи, прокурор, судья томонидан ишнинг муайян ҳолатларига қараб аниқланади. Манфаатлари бир-бирига зид бўлган иккита судланувчи учун битта ҳимоячи иштирок этиши ҳимоя йўқлиги билан тенгдир. Бундай шароитда чиқарилган ҳукм бекор қилиниши шарт. Суд ЖПКнинг 50-моддаси талаблари бўйича судланувчига у танлаган ҳимоячини ишда иштирок этишига таклиф қилиш учун реал имконият яратиб бериши лозим.

Айбланувчи, гумон қилинувчи судланувчининг ўзи танлаган ҳимоячининг ёрдамидан фойдаланиш ҳуқуқи ҳимоя ҳуқуқининг муҳим кафолатларидан биридир. На суриштирувчи, на прокурор ва на суд ишда тайинланган ҳимоячи иштирок этаётгани муносабати билан айбланувчи таклиф этган ҳимоячининг ишга киришишини рад этиши мумкин эмас. Ҳеч ким айбланувчига муайян шахсни ҳимоячи сифатида зўрма-зўраки қабул қилдириши мумкин эмас. Айбланувчининг ўзи хоҳлаган ҳимоячини таклиф этиш ҳуқуқига риоя этмаслик жиноят процессуал қонунни жиддий бузиш ҳисобланади.

Инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш мақсадида Жиноят Процессуал Кодексининг 51-моддасида ҳимоячи иштирок этиши шарт бўлган ҳолатлар аниқ қилиб белгилаб қўйилган. Унга кўра қуйидаги ишлар бўйича ҳимоячининг иштироки шарт:

— вояга етмаганларнинг ишлари бўйича;

— соқовлар, карлар, кўрлар, жисмоний нуқсони ёки руҳий касаллиги сабабли ўзини-ўзи ҳимоя қилишга қийналадиган бошқа шахсларнинг иши бўйича;

— судлов иши олиб борилаётган тилни билмайдиган шахсларнинг иши бўйича;

— жазо чораси сифатида ўлим жазоси тайинланиши мумкин бўлган жиноятларни содир этишда гумон қилинаётгани ёки айбланаётган шахсларнинг иши бўйича;

— шахсларнинг манфаатлари қарама-қарши бўлиб, улардан ақалли бири ҳимоячига эга бўлган ишлар бўйича;

— давлат айбловчиси ёки жамоат айбловчиси иштирок этаётган ишлар бўйича;

— жабрланувчининг вакили сифатида адвокат иштирок этаётган ишларда;

— тиббий йўсинда мажбурлов чораларини қўллаш тўғрисидаги ишларда.

Ҳимоячи иштирок этиши шарт бўлган ушбу ҳолатларнинг рўйхатини белгилаб қўйишдан кўзланган мақсад муайян ҳолатларга кўра қўшимча кафолатларга муҳтож бўлган шахсларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини муҳофаза қилишни кучайтиришдир.

Умуман олганда, ҳимоячи процессуал фаолиятининг мақсади айбланувчини асослнмаган айбловдан ҳимоя этиш, суриштирувчи, терговчи прокурор ва судга айбловни рад қилувчи далилларни тақдим этиш, айбланувчини оқловчи, унинг жавобгарлигини истисно этувчи ҳолатларни аниқлаш, айбланувчига ҳуқуқий ёрдам кўрсатишдан иборат. Айбсизлик презмпциясининг ҳам пировард мақсади айнан шундай.

Ҳимоячи айбланувчи фойдасига далолат берадиган ҳолатлар, унинг ҳуқуқлари бузилаётган ҳоллар ҳақида ва бу бузилишларнинг ўз вақтида бартараф этилиши учун дарҳол суриштирувчи, терговчи, прокурор ва суднинг эътиборига етказиши шарт.

Ҳимоячи фаолияти учун процессуал мустақиллик билан бир қаторда бир томонламалик хосдир, чунки ҳимоячи фақат айбланувчини оқлайдиган ёки унинг жавобгарлигини енгиллаштирадиган ҳолатларни аниқлаши шарт.

Ҳимоячи далиллар тақдим этиш ҳуқуқига эга. Агар ҳимоячи адвокат сифатида қатнашаётган бўлса, маълумотномалар, тавсияномалар ва бошқа ҳужжатлар ҳам тўплаши мумкин.

Тайёрлов ҳаракатларини ўтказиш чоғида ҳимоячининг иштирок этиш ҳуқуқи иккига бўлинган қуйидаги ҳолатларни қамраб олади: **а) башарти ҳимоячи айблов эълон қилинган пайтдан бошлаб ишда иштирок этишга қўйилган бўлса, у нафақат ҳимоячи ёки айбланувчининг илтимосномалари бўйича ҳам ҳозир бўлишга ҳақли; б) башарти тергов тугаган пайтдан бошлаб қўйилган бўлса, у терговчининг рухсати билан ҳимояси остидаги шахсни сўроқ қилиш ва ҳимоячининг ёки айбланувчининг илтимоси бўйича ўтказиладиган бошқа тергов ҳаракатлари чоғида ҳозир бўлишга ҳақлидир.**

Ҳимоячининг ҳуқуқларини чеклаб қўйиш ва унга ҳимояни эркин амалга ошириш имкониятидан маҳрум қиладиган шароитларни вужудга келтириш ҳукмнинг бекор қилинишига сабаб бўлади.

Адвокат ишда иштирок этишига йўл қўйилган вақтдан бошлаб, гумон қилинувчи ёки айбланувчини сўроқ қилишда, шунингдек, улар иштирокида амалга ошириладиган бошқа тергов ҳаракатларида иштирок этишга ҳақли. Суриштирув идоралари ёки терговчи бундай ҳаракатларни ўтказиши тўғрисида ҳимоячини олдиндан хабардор қилиши керак.

Адвокат-ҳимоячи ҳақида гап борар экан, адвокат исботлаш мажбуриятининг субъекти бўладими, деган асосли савол туғилади. Қонунга биноан адвокат айбланувчининг айбини рад қиладиган ва оқлайдиган, айбини енгиллаштирадиган фактларни топиш учун ҳамма қонуний воситалардан фойдаланиши мумкин. Бу мажбурият исботлаш мажбурияти билан чамбарчас боғлиқ бўлмаса-да, баъзи бир тарафлари исботлаш билан боғлиқдир. Бунда исботлашнинг қийин жойи шундан иборат бўладики, адвокат айбсизлик ва айбни енгиллаштирувчи ҳолатларни топишга ҳаракат қилади. Шундан кўринадики, адвокат ҳам маълум бир маънода исботлаш мажбуриятини бажаради.

Шу билан бир вақтда адвокат ҳимоянинг бошқа бир усулини ҳам танлаши мумкин. Яъни “айбсиз” ғоясини исботламасдан, балки бутун эътиборини исботлаш жараёнида йўл қўйилган камчиликлар, етарлича исботланмаган ҳолатлар, қолдириб кетилган оралиқлар ва ҳимоясидаги шахснинг манфаатларига путур етказиладиган ҳаракатлар содир этилган ёки этилмаганликка қаратади. Бундай ҳолда адвокат ҳеч қандай фактик ҳолатларни исботламайди, фақат эътиборини айбловнинг етарлича исботламаганлигига қаратади. Табиийки, бу ҳолда айбсизлик презумпцияси айбланувчи ва адвокатнинг фойдасига хизмат қилади. Шуни назарда тутиш лозимки, адвокат жиноят процессида параллел равишда тергов ҳаракатлари олиб бориши мумкин эмас. Бу шуни англатадики, адвокатдан таҳдид қилиш йўли билан далилларни талаб қилинишига йўл қўйилмайди. Бу муносабатда адвокат айбланувчи каби исботлаш мажбуриятининг субъекти бўла олмайди.

Хуллас, адвокат ўзига берилган ҳуқуқ ва кафолатлардан фойдаланиб, шахс ҳуқуқлари ва эркинликларини муҳофаза қилиш, ҳимоя ҳуқуқини таъминлаш, асоссиз айбловни рад қилишга имконият топади. Айнан шу имконият айбсизлик презумпциясининг талабидан келиб чиқади ва унинг ҳаракатини таъминлаб беради. Бу эса айбсизлик презумпцияси тамойилининг асосий мақсадидир.

Зокиржон БАРНОЕВ,
ҳуқуқшунос

Savol va saboq

Халқимиз азалдан инсоф тушунчасини жуда-жуда қадрлаб келган. “Инсофи борнинг баракаси бор”, дейди ота-боболаримиз. Мана шу биргина жумла замирида бир олам маъно мужассам. Чунки инсофли одам бировнинг ҳаққига хиёнат қилмайди. Инсофли одам ноҳақдан бировнинг кўнглини қолдирмайди. Агар эътибор берган бўлсангиз, кексалар ёмон одам ҳақида гапирганда ҳам “ишқилиб, инсофини берсин-да”, деб қўйишади. Демак, инсоф ана шундай муқаддас тушунча. Хўш, бу тушунчани ҳозирги кунда қандай тушунамиз? Унинг қадрига етаяпмизми?!. Таҳририятга келаётган айрим шикоят аризалар бизни шу ҳақда ўйлашга ундади.

ИНСОФ

I. “ФАРЗАНДЛАРИНИ УНУТГАН ОТА”

Ўз фарзандларидан юз ўгириш инсонга хос бўлмаган ҳолат. Ахир, қўнғиз ҳам ўз боласини оппоғим, деб эркалар экан. Шундай экан, наҳотки инсон ўз пуштикамаридан бўлган фарзандларини унутса? Уларнинг ҳолидан хабар олмасдан, ўз ҳузур-ҳаловатини ўйласа? Қолаверса, ўз фарзандларининг ҳақига хиёнат қилган одам ўзгаларга хиёнат қилмайди, ёр-у бидорларлари, қариндош-уруғларининг кўзига чўп солмайди, дейиш мумкинми? Йўқ, албатта! Афсуски, орамизда ана шундай ноинсоф одамлар ҳам бор экан.

Қашқадарё вилояти, Қамаши туманининг “Қорасув” маҳалласида истиқомат қилувчи Норхол Ражабованинг мактуби ана шундай воқеа баён этилган:

“Собиқ турмуш ўртоғим билан ўн бир йил бирга яшадик. Худо бизга уч нафар фарзанд ато этди. Турмуш ўртоғим пахта тозалаш заводида омбор мудири бўлиб ишлар эди. Лекин кейинчалик негадир эримнинг феъли ўзгарди. Уйга ичиб келадиган бўлди. Вақт ўтиши билан ичиб келса, урадиган, сўкадиган бўлиб қолди. “Шу уйдан ё ўз ихтиёринг билан кет ёки ўзим сени шарманда қилиб ҳайдаб юбораман”, деган гапни бот-бот такрорлайдиган бўлди. Мен ҳали ҳаммаси жойига тушиб кетар, деган умидда барча азобларга чидаб, яшаб келдим. Афсуски, у ўз “сўзида турди”. 2000 йилнинг 22 декабр куни ишдан маст ҳолда келиб, мени бевафоликда айблади. Яхшиям, қўшниларимизнинг инсофи бор экан. Улар мени ҳимоя қилишди. Шундан кейин ҳозир келиб исботлаб бераман, деб чиқиб кетганича, ҳали ҳануз қорасини кўрсатгани йўқ. Уч фарзандим ва бўйимда тўрт ойлик гумонам билан қолдим. Барибир бир куни қайтиб келади, деган умид билан яшадим. Афсуски, бундай бўлмади.

2002 йилнинг 17 июнида алимент ундириб беришларини сўраб, судга мурожаат қилдим. Фуқаролик ишлари бўйича Чироқчи туман суди алимент ундириш ҳақида қарор чиқариб берди. Мана, шундан буён тўқиз ой вақт ўтди. Лекин на алиментдан, на инсофсиз отадан дарак бор. Агар болаларимни боқишга қийналиб қолмаганимда, ўғлим касал бўлмаганида эди, ҳеч қачон унинг номини атамаган, алимент ҳам сўрамаган бўлардим. Қолаверса, унинг алимент тўлаш имкони бўлмаганда ҳам бошқа гап эди. Майли, унинг назарида мен ёмон ҳам бўла қолай. Лекин тўрт нафар фарзандимиз унинг пуштикамаридан бўлганку?!. Ўзи ялло қилиб, фарзандларини муҳтожликка ташлаб қўйган отани ким деб аташ мумкин?”

Бу саволларга жавобни “қаҳрамон”имизнинг виждонию, азиз муштарийларимизнинг ҳукмига ҳавола қиламиз.

II. “МАШИНАМ МУСОДАРА БЎЛГАНМИ?”

Таҳририятга Сурхондарё вилояти, Денов туманида яшовчи Рўзимат Тўраевнинг йўллаган мактуби билан танишинг:

“...1996 йилда Термиз шаҳрилик Равшан Кичкинов деган шахсдан 160 минг сўмга “БМВ” русумли автомашина сотиб олдик. Ўша пайтда паспортим йўқлиги сабабли машинани вақтинча ўғлимнинг ўртоғи Баҳриддин Пиримовнинг номига ишонч қоғози билан расмийлаштирдик. Кейин паспортимни олгач, машинани ўз номимга расмийлаштириш мақсадида Термиз шаҳар ИИБсига борганимда, милиция ходимлари “бу машина ўғирланган экан”, деган баҳона билан уни мендан олиб қўйишди. Ана шундан буён ўз машинамни ололмай овораман. Аниқланишича, машина ўғирланмаган экан. Унинг олди-сотисида ҳам ҳеч қандай қонунбузарликка йўл қўйилмаган. Буни қарангки, мен ўз ҳақлигимни исботлайман, деб югуриб юрганимда ўғлимнинг ўртоғи Баҳриддин Пиримов қамалиб қолди. Энди машинани сўраб борсам, милициядагилар уни “жиноят воситаси сифатида мусодара қилинган”, деб айтишди. Яна югур-югур бошланди...”

“Жа, бунчаликмасдир”, деяпсизми? Биз ҳам аввалига шундай, деб ўйлагандик. Кейин шикоят мактубига қўшилган ҳужжатларни кўздан кечира туриб, “тавба”, дея ёқа ушладик. Дарҳақиқат, шикоятчиларимиз бизни алдамаётган экан. Мана, қуйидаги ҳужжат билан танишиб кўринг, сиз ҳам бизни фикримизга қўшиласиз.

«Ўзингизга тегишли “БМВ” русумли автоуловни ишонч қоғози билан вақтинчалик фойдаланиш учун Пиримов Баҳриддин исмли шахсга бериб қўйганингиз, Пиримов Баҳриддин эса Сурхондарё вилоят судининг ҳукми билан судланиб кетганлиги, автомшинангизни эса Термиз шаҳар ДАН бўлимида ҳозиргача Б. Пиримовнинг судидан қоғоз олиб кел, деб беришмай келаётганлиги туғрисида ёзган аризангиз юзасидан қуйидагиларни маълум қиламиз.

Б. Пиримовга тегишли жиноят иши материалларидаги мулкни хатлаш тўғрисидаги баённомага қараганда, сизга тегишли бўлган “БМВ” русумли автомашина Б. Пиримовга тегишли мулк сифатида рўйхатга олинмаган ва жиноят ишида ушбу автоулов ҳақида бирон бир маълумот мавжуд эмас. Шу сабабли ҳам суд томонидан ушбу автоулов давлат фойдасига мусодара қилинмаган.

Термиз шаҳар ДАН бўлими томонидан сизга тегишли автоулов Б. Пиримовники ва унга тегишли жиноят иши бўйича мусодара қилиниши лозим деган важ билан ушлаб турилган бўлсада, уларнинг бу важи қонуний асосга эга эмас ва сиз автоуловни ўзингизга тегишли эканлигини тасдиқловчи ҳужжатларни уларга кўрсатиб, машинангизни олиб кетишга ҳақлисиз.

М. ҲАМРОЕВ.
Сурхондарё вилоят судининг судьяси”

Энг аввало, ушбу жавоб хатининг ёзилган санасига эътибор беринг. Жавоб хати судья томонидан 1998 йилнинг 12 октябрида имзоланган. Таҳририятга келган мактубда эса 2003 йилнинг 23 январь санаси кўрсатилган. Ахир, бир инсон машина олиш учун озмунча меҳнат қиладими? Бунинг устига қўлингда машина ўзингники эканлиги ҳақидаги ҳамма ҳужжат бўлса-ю, лекин уни ололмасанг, ҳатто жиноят ишини кўрган судья қўлингга мусодара қилинмаганлиги ҳақида расман ҳужжат берса-ю, барибир ўз мулкингга ўзинг эгалик қилолмасанг, буёғини қандай тушуниш керак?!. Агар қўлимизда шикоятчининг ҳақ эканликлари ҳақидаги ҳужжат бўлмаганда эди, биз ҳам ишонмаган бўлардик.

Сиз бунга нима дейсиз, азиз муштарий?!.

III. ЧУВАЛАЁТГАН МАШМАША

Навбатдаги мактубда баён этилган воқеалар Қашқадарё вилоят “Матлуботсавдо” ҳиссадорлик компаниясининг 2000 йилнинг 14 сентябр куни вилоятдаги барча савдо шаҳобчаларини хусусийлаштириш ва тасарруфидан чиқариш тўғрисидаги 91-сонли қароридан бошланган. Ҳиссадорлик компанияси тизимида акциядорларнинг йиғилишлари ўтказилиб, савдо дўконларини зудлик билан хусусийлаштириш, бунда биринчи навбатда ўша дўконда ишлаб турган акциядорларга белгиланган баланс нархида сотиш масалалари белгилаб олинади. Кўпчилик ҳамкасблари қатори Рашид Зойиров ҳам ўзи ишлаб турган савдо дўконини сотиш олиш учун Деҳқонобод туман “Савдо” ОҲЖ бошқаруви раиси Ў.Рўзиевга мурожаат этган. Унинг аризаси қаноатлантирилган. Савдо дўконининг умумий нархи 835400 сўм эканлиги боис шу миқдордаги олди-сотди шартномаси тузилиб, у Рашид Зойиров томонидан бўлиб-бўлиб тўлиқ тўланган. Бироқ дўкон нархининг 30 фоизи миқдоридаги маблағ тўлангандан сўнг туман “Савдо” ОҲЖ раҳбарияти Рашид Зойировнинг дўконни сотиб олишига қаршилик кўрсата бошлабди. Улар Р.Зойировга дўконнинг умумий нархи юқори экани боис “кимошди” савдоси орқали сотиб олиши лозимлигини айтишган. Табиийки, бу қонун талабларига зид бўлгани сабабли Р.Зойиров бунга рози бўлмаган. Шу тариқа бошланган тортишув судга мурожаат этиш билан янада қизғин тусга кирган. Бундай дейишимизнинг боиси шундаки, ушбу масала фуқаролик ишлари бўйича Ғузор туманлараро судида кўриб чиқилиб, 2001 йилнинг 18 сентябр куни Деҳқонобод туман “Савдо” ОҲЖ билан Р.Зойиров ўртасида тузилган олди-сотди шартномасини ҳақиқий деб топиш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқаради. Ушбу қарордан норози бўлган туман “Савдо” ОҲЖ раиси Ў.Рўзиев фуқаролик ишлари бўйича вилоят судига апелляция тартибида мурожаат этади. Суд апелляция шикоятини ўрганиб чиқиб, фуқаролик ишлари бўйича Ғузор туманлараро судининг қарорини бекор қилиш ҳақида ажрим чиқаради.

Фуқаролик ишлари бўйича вилоят судининг аппеляция босқичи судлов ҳайъатининг ажримидан норози бўлган Р.Зойиров вилоят прокуратурасига шикоят аризаси ёзади. Вилоят прокуратураси масалани назорат тартибида ўрганиб чиқиб, фуқаролик ишлари бўйича Ғузор туманлараро судининг ҳал қилув қарорини тўғри деб топиш ҳақида вилоят судига протест келтиради. Ушбу протест Олий суд қарори билан фуқаролик ишлари бўйича Сурхондарё вилояти суди Раёсатида кўриб чиқилиб, қисман қаноатлантирилади. Шундан сўнг мазкур масала фуқаролик ишлари бўйича Ғузор туманлараро судида яна қайта кўриб чиқилиб, дўкон биноси туман “Савдо” ОҲЖга тегишли экани ҳақида ҳал қилув қарори чиқаради. Р.Зойиров яна фуқаролик ишлари бўйича вилоят судига апелляция шикояти билан мурожаат этади. Қизиғи шундаки, вилоят суди ишни яна фуқаролик ишлари бўйича Ғузор туманлараро судига қайта кўриб чиқиш учун жўнатади. Судья О. Тангиматов ўзи чиқарган қарорни яна қайта тасдиқлайди. Бу ҳолат қонунга зид экани боис Р.Зойиров яна вилоят судига аппеляция шикояти ёзди. Бу орада Ғузор туман прокуратураси томонидан ҳам ишни қайта кўриб чиқиш ҳақида вилоят судига протест киритилади.

Шу ўринда хўш, дўкон ҳақидаги ажаб савдолар қачонгача давом этар экан, деган саволнинг туғилиши табиий. Бизнинг назаримизда, мана шу оддийгина масаладан шунча катта "муаммолар" ясаган туман "Савдо" ОҲЖ бошқаруви раҳбарияти ушбу масалага қонун нуқтаи назаридан ёндашса, масала ўз ечимини топиши шубҳасиз.

Ҳар ҳолда, мазкур мақолада биз қаламга олган уч масала юзасидан ҳам томонлар инсофга келиб қолар, деган умидимиз бор. Мақола аввалида "Инсофи борнинг баракаси бор", деган халқ мақолини бекорга келтирмадик. Ушбу пурмаъно сўзларга амал қилган одам ҳеч қачон ютқазмайди.

Ислом ҲАМРО,
“Инсон ва қонун” мухбири

Mitti maslahat

Рукн учун масъул: ҳуқуқшунос Т. ҚОРЕҒДИЕВ

ВАҚТИНЧА ИШГА ОЛИШ

Меҳнат Кодексининг 75-моддасига биноан, меҳнат шартномалари 5 йилдан ортиқ бўлмаган муддатга тузилиши мумкин. Вақтинчалик ишлайдиган ходимларни ишга қабул қилишда қуйидаги кўринишда буйруқ чиқарилиши мақсадга мувофиқ:

Намуна:

Ҳалимов Сардор (фамилия, исм) - 2001 йил “1” январдан вақтинчалик 10 ой муддатга қандолатчилик цехига (цех, бўлинма номи) қандолатчи (касб, вазифа номи) вазифасига ойига 12.000 сўм маош билан ишга қабул қилинсин.

Асос: Ҳалимов Сардорнинг аризаси, меҳнат шартномаси, Меҳнат Кодексининг 75-моддаси.

Буйруқ нусхасини олдим: Ҳалимов С. (имзо) (сана).

Вақтинчалик ишлайдиган ходимлар муайян муддатли меҳнат шартномаси муддати тамом бўлиши билан Меҳнат Кодексининг 97-моддаси, 3-бандига асосан бекор қилинмоқда ва ходим шартномада белгиланган муддат давомида ўз ташаббуси билан меҳнат шартномасини бекор қилишни талаб эта олмайди.

Вақтинча ишда йўқ ходимнинг ўрнига ишга қабул қилиш жараёнларида ҳам жойларда турлича амалиёт мавжудлиги кузатилмоқда. Масалан, оилавий заруриятлар, касал бўлиш ва ҳоказо ҳолларда ходим вақтинча ўз вазифасини бажариш имкониятига эга бўлмай қолиши мумкин. Иш ўрнини эса очиқ қолдириб бўлмаслиги туфайли вақтинчалик ишга бошқа бирор кишини қабул қилиш зарурияти туғилади. Меҳнатга оид ҳужжатларни расмийлаштириш бўйича услубий қўлланмада бу хусусдаги буйруқларни қуйидаги кўринишда чиқариш мақсадга мувофиқ деб топилмоқда.

Намуна: __________(фамилияси, исми) 200__ йил “___” _____дан ойига ______ сўм маош билан _____________га (цех, бўлинма номи) ____________ (касб, вазифа номи) вазифасига шу вазифада ишлаб турган ____________ (фамилияси, исми)нинг узрли сабабларга кўра ___________(сабаби кўрсатилади) ишда йўқлиги вақтига ишга қабул қилинсин.

Асос: _____нинг аризаси, меҳнат шартномаси, Меҳнат Кодексининг 75-моддаси.

Буйруқ нусхасини олдим: ________(имзо) __________ (сана).

Ушбу ҳолатнинг хусусияти шундаки, буйруққа вақтинчалик ишлашнинг аниқ муддати кўрсатилмайди ва ишда йўқ ходим ишга чиқиши билан тузилган меҳнат шартномаси Меҳнат Кодексининг 97-моддаси, 3-бандига асосан бекор қилинади.

Кўриниб турибдики, мамлакатимиз қонунчилиги ҳаётда учрайдиган ҳар битта жараёнга ўзининг адолатли ечимини белгилаган. Фақат унга оғишмай амал қилиш ҳаётда қонун устуворлигини таъминлайди.

Хайрли кун

Jahon tajribasi

“МАНУ” КОДЕКСИ

Қадим тарихга эга бўлган Ҳиндистонда давлат ва ҳуқуқ фани тараққиёти ҳам узоқ ўтмишга бориб тақалади. Қадимги ҳинд қонунчилигидаги муҳим манбалардан бири эрамиздан олдин тузилиб, эрамизнинг III асрларида таҳрир қилинган қонунлар тўплами “Ману” Кодекси деб аталади. Ушбу қонунлар тўплами брахманизм мактабида таҳсил олаётган шахс томонидан тузилган бўлиб, унга афсонавий подшо Манунинг номи берилган. “Ману” кодекси 12 боб ва 2685 моддадан иборат бўлиб, унда ўз ифодасини топган ҳуқуқий меъёрлар шеърий йўл билан баён қилинган. Кодекс диний, ахлоқий ва ҳуқуқий меъёрларни ўзида жамлаган.

У тўрт ҳуқуқ тармоғини ўз ичига олиб, уларга брахманларнинг диний ақидалари, давлат ҳокимиятини ташкил қилиш ҳамда давлатнинг фуқаролари билан муносабатларни белгиловчи меъёрлар, фуқаролик ҳуқуқи меъёрлари, жиноят ҳуқуқи меъёрлари киради.

“Ману” қонунларида фуқаролик ҳуқуқига алоҳида эътибор қаратилган, жумладан, мерос олиш. ҳадя қилиш, сотиб олиш, эгаллаб олиш, судхўрлик, хайр-эҳсон тариқасида олиш каби эгалик ҳуқуқи турлари ажратиб кўрсатилган.

“Ману” қонунларида қарз шартномалари ҳам алоҳида ўрин тутган. Бу шартномаларда фуқароларнинг ижтимоий келиб чиқиш омили муҳим аҳамиятга эга бўлган. Унда қарздор ўлиб қолса, қарз унинг ўғилларига ёки бошқа қариндошларига ўтиши мумкинлиги қайд этилган.Қарз шартномасининг тарафлар ўртасида ундириш тартиби бошқа шахсларнинг кафилликка ўтиши, қарзларни гаров тариқасида ундириб олиш каби усулларга ажратилган. Бунда қарздор қарзини тўлай олмаса, қарз кафил бўлган киши зиммасига юклатилган. Қарз тўланган ҳолда эса гаровга қўйилган нарса эгасига қайтарилган. Қарзни тўлай олмасликнинг ҳуқуқий оқибати қарз олган шахсни қулликка сотилиб кетишига олиб келган.

Қарз берувчи қарзни ундириб олиш учун қарздорнинг оила аъзоларини, яъни хотини ва ўғли, уй ҳайвонларини ушлаб туриши, қарздорни очликда сақлаши унга оғир тан жароҳати етказиши мумкин бўлган.

“Ману” қонунлар тўпламида олди-сотди, яъни савдо-сотиқ шартномаларига ҳам алоҳида қоидалар белгиланган. Аммо олди-сотди шартномалари тез-тез ўзгариб, бекор бўлиб турган. Масалан, ҳайвонларни сотиш ҳақидаги битимларни бир ярим ой ичида, одамларни сотиш ҳақидаги битимларни бир йили ичида бекор қилиш мумкин бўлган.

Олди-сотди шартномасининг ҳақиқий ҳисобланиши ўз навбатида гувоҳларнинг иштироки ва сотувчи ашёнинг ҳақиқий эгаси бўлиш орқали аниқланган.

Бундан ташқари, “Ману” қонунларида ёлланма ишчилар (кармакарлар) меҳнатидан фойдаланиш учун тузиладиган шартномалар ҳам кенг ўрин олган. Бу шартномани тузиш жараёнида иш берувчи кўпроқ ўз талабларини қўйиш ҳуқуқига эга бўлиб, талабларни бажармаслик жарима жазосининг келиб чиқишига сабаб бўлган. Айбдорларга ҳақ тўланмаган. Деҳқончилик билан шуғулланаётган ёлланма ишчилар ҳосилнинг ўндан бир қисмини, чорвачилик билан шуғулланувчилар эса даромаднинг ўндан бир қисмини олишган.

“Ману” қонунларида қайд этилган ҳадя шартномаларига эътибор қаратилса, бунда ҳадя берувчи ҳадя олувчига ҳадя қилинаётган нарсани шартнома орқали топширган. Бу шартнома ёзма шаклда тузилган. Бундай шартнома ва битимлар яширинча, гувоҳларсиз, алдаш ёки куч ишлатиш, маст ёки ақли норасо шахслар, кекса, жуда ёш, бадбашара одам билан тузилган бўлса, ҳақиқий эмас деб ҳисобланган.

“Ману” қонунларида фуқаролик ҳуқуқининг бир тармоғи сифатида оила ва никоҳ меъёрлари ҳам ўз аксини топган. Жумладан, оила-никоҳ ҳуқуқида эрнинг ҳукмронлиги белгилаб қўйилган.

Никоҳни бекор қилиш эр кишининг розилиги билан амалга оширилган. Эр хотини уни ёмон кўрса, бола туғмайдиган ёки ўлик бола туғадиган хотин бўлса, 10 йилдан сўнг, фақат қиз бола туғадиган хотин билан 11 йилдан сўнг никоҳни бекор қилиши мумкин бўлган. Никоҳ ёши эркаклар учун 24 ёш, аёллар учун 8 ёш қилиб белгиланган. “Ману” қонунларига биноан аёллар болалигида отаси, ёшлигида эри, эри ўлгандан сўнг ўғилларининг ҳукмида бўлган.

“Ману” қонунларида жиноят ва жиноят процессуал меъёрлари ҳам алоҳида белгилаб қўйилган. Жиноят ҳуқуқи давлат, шахс, мулк ва оилага қарши қаратилган жиноятларга бўлинган. Жумладан, давлатга қарши қаратилган жиноятлар давлат ва ижтимоий тузумга қарши ҳар қандай қаршилик учун ўлим жазоси белгиланган. Давлат ва подшо ишларига хоинлик қилиш ҳам оғир жиноят ҳисобланган.

Шахс ва оилага қарши қаратилган одам ўлдириш ва танага оғир жароҳат етказиш каби жиноятлар учун ҳам ўлим жазоси берилган. Лекин ўзини ҳимоя қилиш, қурбонликка аталган туҳфаларни қўриқлаш, аёллар ва брахманларни ҳимоя қилиш чоғида одам ўлдириш учун жазо белгиланмаган. Шунингдек, қонунларда кишиларнинг нафақат ҳаёт ёки соғлиғи, балки қадр-қиммати ва шаънига қарши қаратилган жиноятлар ҳамда улар учун жазо масалалари ҳам алоҳида кўрсатиб ўтилган. Хусусан, аёллар номусига тажовуз қилиш, эр-хотиннинг хиёнати учун ўлим жазоси белгиланган.

Мулкий жиноятларга эса подшо давлат мулкини талон-тарож қилиш жиноятлари кирган. Аслзода кишиларни, айниқса, аёлларни ўғирлаганлар, худди қиммат баҳо тошларни ўғирлаган шахслар сифатида ўлимга маҳкум этилган.

Қонунлар тўпламида жиноятлар билан бир қаторда жазо тизими ҳам алоҳида қайд этиб ўтилган бўлиб, уларга ўлим жазоси, тан жазолари, тана аъзоларини кесиб ташлаш, жарима ва ҳайдаб юбориш, тамға босиш, сочини олиб ташлаш каби жазо турлари белгиланган.

“Ману” қонунлар тўпламида фуқаролик ва жиноят ишларини кўриш тартиб-қоидалари ҳам баён этилган. Судда ишлар давлат идораларининг ташаббуси билан эмас, балки манфаатдор шахсларнинг даъво аризаси билан қўзғатилган. Судда ишларни кўришда тортишувчилик тамойилига амал қилинган. Бунда низолашаётган тарафлар судда ўзларининг ҳақ эканликларини исботлаши ва бунинг учун тегишли далилларни тақдим этиши лозим бўлган. Қонунларда даъволарнинг судда кўриб чиқилишига асос бўладиган сабаблар ҳам аниқ кўрсатиб ўтилган. Қарзни тўламаслик, гаров, бегона мулкни сотиб юбориш, уюшмаларда иштирок этиш, солиқ-ўлпонлар бермаслик, маош тўламаслик, битимни бузиш, олди-сотди шартномасининг бекор бўлиши, хўжайин чўпон билан низоси, чегара низоси, туҳмат ва ҳақорат, ўғирлик, бевафолик, зўрлик, мерос тақсимлаш каби сабаблар шулар жумласидандир.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак, ҳинд халқининг қадимги ахлоқий-ҳуқуқий меъёрларини ўз ичига олган «Ману» Кодекси ҳозирги пайтда ҳам муҳим аҳамиятга эга. Чунки унда ҳинд халқининг урф-одатлари, ахлоқ меъёрлари, анъаналари ўз ифодасини топган.

Саломат НИЁЗОВА,
ҳуқуқшунос

Инсон бошига бир мусибат тушгандан кейингина кўзи очилиб, қайси айбим, гуноҳим учун бу балога йўлиқдим, дея бирдан жиддий тортади. Бироқ қанчалик ўйламасин, бунинг боиси не эканини англай олмайди. Чунки ўзини айбдор қилишга ўзида жиддийроқ сабабни топа олмагандан кейин бошқаларни айбдор қилишга ўтади. «Ҳа, энди билдим, фалончи менга шундай демаганида, ҳамма ишларим силлиқ ва равон кетаётган эди. Қаердан ҳам унга учрадим, шу балога йўлиқиб ўтирибман», деган нотўғри фикрга бориб, хато қилганини сезмайди. Унинг оғирини енгил қиламан деб яхшилик қилишга уринган кишини ноҳақ айблайди. Бу ўринда ўша таниши ҳам мутлақо айбдор эмас, дейиш қийин. Лекин чуқурроқ мулоҳаза юритилса, ким бўлса ҳам, аввало айбни бошқалардан эмас, ўзидан излагани маъқулроқ.

ТИЛДАГИ ОФАТ

Инсон табиати ва хулқ-атвори шу қадар мураккабки, унга яхши хислатлардан кўра ёмон ва қабиҳ хислатлар тез таъсир қилади. Энг ачинарлиси, бундай хислатларга нисбатан кўникма ҳосил қилинса, бундан-да ёмони йўқ. Чунки ён-атрофдаги одамлар ҳам жирканч ва қабиҳ иллатни одатий қабул қилиб, буни ўз ҳаётлари учун унчалик хавфли санамайдиган бўлса, борабора бу ёмонлик газак олган ярадай инсон руҳияти ва қалбини касаллантиради.

Бинобарин, бировни ғийбат қилиш ҳам шундай ярамас ва хунук амал. Кўпчиликнинг қайси ҳолатда ғийбат бўлиши, оддий гап-сўздан уни фарқлай олмасликлари ёки бунга етарли қадар аҳамият бермасликлари жуда ачинарли ҳол бўлиб, бундан фақат ўзларига зиён етади, холос.

Дарвоқе, миш-миш билан ғийбатни бир-бирига яқин қариндош дейиш мумкин. Бирон маҳалла ёки қишлоқда бир киши тўғрисида миш-миш тарқайдиган бўлса, аввалда рост бўлган хабар оғиздан оғизга ўтган сайин "оз-оз"дан қўшилиб боради. Мабодо буни ўша одамнинг ўзи орқаворотдан эшитиб қолса, ҳайратдан ёқа ушлайди. Айниқса, хотин-халаж миш-мишга шунчалик устаки, рост ёки ёлғон хабарга билдирмасдан "ёнидан" қўшганда ишонмасдан бошқа чора топмайсиз. Шундай экан, ғийбат аслида нима эканини ва унинг мудҳиш оқибатлидан олдиндан огоҳ бўлинса, инсон ўзи кутмаган тарафдан дуч келган хавф-хатарни тўғри англайди ва ундан сақланиш чораларнигина излайди. Биринчидан, беҳуда гап-сўздан сақланилса, иккинчидан, бошқа бир кишининг дилини ранжитмаслик ва унинг ҳақ-ҳуқуқига тажовуз қилиш ҳолати юзага келмайди. XVII аср француз ёзувчиларидан бири ғийбат қилиш хусусида шундай деган экан: "Одамлар одатда бировга ёмонлик тилаб эмас, балки шуҳратпарастликлари учун ғийбат қиладилар". Айрим мўътабар манбаларга мурожаат қилинса, қай вақт ва қай ҳолатда ғийбат ҳосил бўлиши муфассал баён қилиб берилган. Ғийбатнинг белгиси шуки, бир киши хусусида гап очилганда ундаги мавжуд айб-нуқсон тилга олиниб, ўша киши эшитганда хафа бўлса, ғийбат қилинган бўлади, агар ундаги йўқ сифат тилга олинса, ўша кишига туҳмат қилинган бўлади. Шундан ҳам кўринадики, зоҳиран олганда ғийбат ярқ этиб кўзга ташланавермайди. Яъни оддий гап-сўздан уни фарқлаб олиш осон эмас. Оллоҳ таоло Қуръони Каримда ғийбатчини яқин биродарининг гўштини еган киши билан баробар санаган ва иймонли кишиларни ғийбат қилишдан мутлақо қайтарган. Чунки инсоннинг қони ва моли бошқага ҳаром бўлганидек, унинг обрўсини тўкиш ҳам худди шундай ҳаром қилинган. Ғийбат қилиш ана шу обрўни тўкиш билан боғлиқ.

Чунончи, бошқа гуноҳ амалларни қилган киши тавба қилса, кечирилса, ғийбатчини ғийбат қилинган киши кечирмагунча асло кечирилмас экан. Мисол келтирадиган бўлсак, фалончининг кийими калта ёки узун, фалончининг бўйи калта, гавдаси бесўнақай, деган лафз қўлланса ҳам ғийбат ўрнига ўтади. Шунинг учун ҳам ғийбатдан сақланиш жуда қийин ва мушкул. Ривоятлардан бирида айтилишича, бир пакана хотин Пайғамбаримиз олдиларига кирди. У хотин чиққандан кейин ҳазрат Ойиша "Шунчалик бўйи калта экан", деди. Пайғамбар алайҳиссалом, "Сен уни ғийбат қилдинг", дедилар. "Нима деган бўлсам, ундаги бор нарсани айтдим-ку", деди завжаси. Пайғамбар алайҳиссалом "Сен ундаги энг ёмон нарсани айтдинг", деган эканлар. Демак, бирон киши тўғрисида сўз борганда, қайси ҳолатда ғийбат бўлишини билиб олинса, ҳам ўша кишининг кўнглини оғритадиган сўздан тийилса, ҳам ундаги мавжуд камчилик ёки нуқсонни бошқаларга ошкор қилмайди. Қолаверса, бундай нуқсон унга Яратган зот томонидан берилган. Ҳар қанча уринса ҳам, уни тузатиш мушкул. Шунинг учун ҳам бировнинг насл-насаби, хулқ-атвори, кийиниши, феъл ва сўзидаги айб-нуқсонни ўзидан бошқаларга айтиб юриш жуда хунук одат. Пайғамбаримиз замонларида ғийбатни дарҳол пайқаб олишар экан.

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, айримлар ҳамма гап-сўзимиз ғийбат бўлаверса, унда оғзимизни юмиб юришга тўғри келмасмикан, дея эътироз билдириши ҳам мумкин. Бунга шундай жавоб бериш мумкин: ғийбат маълум шахсга қаратилгандагина ғийбат тусини олади.

O`git

Агар бир шаҳар халқи ёмон деб зикр қилинса, бу ғийбат бўлмайди. Чунки уларнинг орасида яхшилари ҳам, ёмонлари ҳам бор. Бундан у одам ҳаммани назарда тутмагани билинади. Аммо шу ишни ҳам қилмаслик маъқул. Илгари икки киши — очиқ гуноҳ қилувчи ва бидъат соҳиби хусусида гап-сўз қилинса, ғийбат ўрнига ўтмайди, дегангар. Шунда ҳам уларнинг ишлари ва тутган йўллари гапирилиб, баданига тааллуқли бирон айби тилга олинмаган. Шунинг учун ҳам ғийбатдан тийилиш ҳар қандай кишидан ўзига хос сабр-тоқатни талаб қилади.

Айтишларича, тожу-тахтдан воз кечиб, дарвешлик кулоҳини кийган Иброҳим Адҳам бир куни меҳмонга борибди. У даврага келиб ўтиргач, ёнидагилардан бири фалончи келмади деди, иккинчиси эса фалончи семиз, оғир, деди. Шунда Иброҳим Адҳам дарҳол ўрнидан турибди-да, "мусулмон ғийбат қилинган пайтда қорним тўйди", дея уйдан чиқиб кетиб, уч кунгача овқат емабди.

Бугунги кунда ҳам кишилар хулқ-атворида яхши-ю ёмон хислат бир-бирига шунчалик аралашиб кетганки, уларни алоҳида ажратиб кўрсатиш мушкул. Жумладан, хоҳ оламдан ўтган бўлсин, хоҳ ҳали тирик бўлсин, муайян шахсни кўз билан имо-ишора қилиш, бош ирғаш, бошқа хатти-ҳаракатлар ҳамда ёзма шаклда ғийбат қилиш ҳам ноҳақлик, бировнинг ҳақ-ҳуқуқига нисбатан ҳурматсизлик саналади. Жамиятда соғлом муҳитни яратиш ва ўзаро меҳр-оқибатни вужудга келтириш бир жиҳатдан қараганда катта иллатлардан воз кечиш ва унга қарши курашиш билан боғлиқ бўлиб кўринса-да, лекин унинг асл илдизи ва таг-томири бизнинг кўзимизга арзимас ва ҳақир кўринган иллатлар билан боғланиб кетганини ёддан чиқармаслик керак. Хулоса сифатида айтадиган бўлсак, ғийбат шундай жирканч иллатки, инсон қалби ундан фориғ бўлолмас экан, уни ҳали маънавий соғлом ва баркамол дейишга анча эрта.

Баҳодир СУЮНОВ,
Бобомурод ЭРАЛИЕВ
"Инсон ва қонун" мухбири

Falsafa va qonun

DJON LOKK: САМАРАЛИ КЕЧГАН ҲАЁТ

Фалсафа тарихига Жон Локк дунёни эмперик-моддиюнчасига билишнинг асосчиси сифатида кирди. Яна у эътиқод эркинлиги ва диний чидамлилик қарашларини ишлаб чиққан назариётчи сифатида ҳам алоҳида ўрни тутади. У ўз даврининг фарзанди эди, шу боисдан ҳам унинг фалсафадаги янги қарашлари у мансуб бўлган ўрта асрлар тарихига, нафақат бу давр, балки Уйғониш даври Англияси ва бутун Оврупа тараққиётига муҳим таъсир ўтказа олди.

Локк дунёқарашининг ядросини сенсуалистик қарашлар ташкил этарди. Унинг бой фикрлари эътиқод ва билимга қаратилган бўлиб, бу масалаларни у айро кўрмас, уларни ҳамиша бир бутунликда, яхлитликда ўрганишни ўзининг бош мақсади қилиб олганди.

Буюк алломанинг ҳаёт йўли 1632 йилда Сомерсет графлигига қарашли бўлган Рингтон шаҳрида бошланди. У майда суд амалдори бўлган Жек Локк хонадонида дунёга келди. Унинг отаси қирол Карл I Стюартга қарши турган парламент тарафдори бўлиб, Бристол яқинидаги жангда иштирок этади. Бу пайтда бўлғуси файласуф ўн ёшда эди. Бу кураш натижасида қирол мағлубиятга учрайди ва 1653 йилда Оливер Кромвел олий протектор сифатида ҳокимиятни ўз қўлига олади.

Жон Локк ана шу йиллари Вестминстер роҳиблик мактабида таҳсил оларди. Кейин у Оксфорд дорилфунунига ўқишга кирди. Ҳаётининг кейинги қарийб ўттиз йили ана шу ўқув даргоҳида кечди. Оксфорд ана шу йиллари пуританлар қўлига ўтса-да, мазкур даргоҳда айрим мутаассиб қарашлар ҳукм сурарди.

Локкни диний қарашлардан ҳам кўра дунёвий фанлар қизиқтирар, шу боисдан ҳам у аниқ фанлар ва тиббиётни ўзига муносиб илм деб билди. Ҳали дорилфунун талабаси бўлмай туриб у Роберт Бойл билан танишди ва унга кўп тажрибаларида ёрдамчилик қилди. Бранденбург саройидаги қисқа дипломатик фаолиятдан сўнг Локк Оксфордга қайтади, лекин дорилфунун уни тиббиёт профессори сифатидаги ўрнини тан олмай, уни ишга қўймайди. 1667 йилда лорд Антони Шефтсбери уни ўз оиласига табиб ҳамда фарзандларига муаллим сифатида ишга қабул қилади. Шунинг учун ҳам Локк Лондонга кўчиб ўтади. Локкнинг бу оилага қадами ёқиб, граф Шефтсберини қирол Карл II ўз саройига чақириб, йилдан-йилга унинг мансаб даражасини оширади. Бир неча йилдан сўнг у Англия лорд-канслери даражасигача кўтарилди. Графнинг оиласига кўплаб сиёсатдонлар, илм одамлари йиғилишар, улар ўртасида Локкнинг ҳам нуфузи орта бошлади. Кейинчалик у ўз ҳомийси Шефтсберининг набирасига фалсафадан дарс бериб, унинг энг ишончли устозига айланди. Граф Антони Шефтсбери уни ўз маслаҳатчиси этиб тайинлайди.

Ана шу йиллари Локк қисқа муддатга Франгистонга келади. У схоластик-ақидапарастик фалсафаси ўз даврини ўтаб бўлди деган хулосага келиб, ўзининг "Тажрибалар" асарини яратади. Унинг қарашларига қизиққан, ўзларини моддиюнчи-сенсуалист Пьер Гассенди шогирдлари деб билган де Лонэ ва Франсуа Бернье билан учрашади.

1679 йилда Локк Англияга қайтади. Бу пайтда мамлакатда сиёсий курашлар авжида эди. Антони Шефтсберининг аҳволи дам яхшиланар, дам эса атрофидагиларнинг фитналари оқибатида ёмонлашарди. Унинг ишлари олға силжиганда Локкнинг ҳам фаолияти юришар, граф ишдан олиниб Тауэрга қамалганда, Локк ҳам истеъфога чиқишга мажбур бўлди.

1684 йилда Карл II нинг фармони билан Локкни Оксфорд дорилфунунидан бутунлай ҳайдашди. У мамлакатдан ҳам сургун қилиниб, Голландияга кетишга мажбур бўлди. Юз йилликнинг охири Локк учун нафақат сиёсатда, балки ёзувчи-назариётчи, файласуф сифатида ҳам омади келган йиллар бўлди. Ана шу йиллари у "Қонун ҳақидаги фикрларим" китобини ёзиб тугатади. Кейинги ўн йилликда қироллик ҳокимияти орқага чекиниб, парламент ҳокимияти ривож топа бошлаган эди. Бу жараён файласуфни бефарқ қолдирмади. У "Диний келишувчанлик борасидаги тажрибалар" рисоласини ёзиб тугатди. Кейинчалик у "Диний чидамлилик ҳақидаги мактуб" мақоласини ёзиб инглиз, француз тилида чоп эттиради. 1689 йилнинг кузида ношир Т. Бассет Локкнинг "Инсон тафаккури борасидаги ҳақиқат" китобига харидор бўлиб, уни кўп нусхада нашрдан чиқаради. Бу китобга муаллифнинг "Давлат бошқаруви ҳақидаги икки трактат" ва "Ҳукумат борасидаги ўй-мулоҳазалар" рисолалари ҳам киритилганди.

1691 ва 1695 йилларда Локк Оврупа иқтисодига оид иккита мақола эълон қилади. Улардан бири "Давлат томонидан нархнинг пасайтирилиши ҳақидаги айрим мулоҳазалар" деб аталган бўлиб, бунда у давлат томонидан бундай ижобий ҳодисанинг амалга оширилиши нафақат фуқаролар, балки хусусий мулкчиликнинг ҳам ривож топишига олиб келади ва сиёсий иқтисоднинг ҳам тараққиётига эришувда омил бўлиб хизмат қилишини таъкидлайди.

XVII асрнинг 90 йилларида Локк педагогикага, ахлоққа оид бир неча битиклар ёзади. Улардан бири "Таълим-тарбия хусусида айрим фикрлар" бўлса, иккинчиси "Ишчи мактаблари"дир. У бу ёзувларида таълим-тарбия келажак авлоднинг шаклланишда, жамият тараққиётида муҳим ўрин тутиши ҳақида ёзаркан: **қуш уясида кўрганини қилади, деб ўтирмасдан, болалар тарбиясига ўша жамият ҳам муҳим таъсир кўрсатиши лозим, акс ҳолда бу жамиятнинг пойдевори омонат бўлиб қолиши ҳеч гап эмас",** деган бир хулосага келади ва бундай нарсаларга жиддий қарашда "Ишчи мактаблари"нинг ўрни бўлакчадир, деган ғояни илгари суради.

Локк дунёқарашини тўғри тушуниш учун унинг "Табиий фалсафа унсурлари" қўлёзмасини таҳлил этиш лозим. У донишманд ҳаётининг сўнгги даврини тўлиқ акс эттиради. У бу ёзувни Отсда яшаган йилларида ёзади. Унда донишманднинг табиатга, дунёнинг қурилишига, инсон руҳий оламига, умуман инсон табиатига ўзига хос тарзда қараганини кўриш мумкин. Яъни у инсон онгида, инсон шуурида пайдо бўладиган оддий ғоялар ҳақида фикр юритиб, **"Табиатда барча нарса шундай қурилганки, ҳаммаси бизнинг сезгиларимизга таъсир этиб, қалбимизда қандайдир бир таассуротларни уйғотади, бу таассуротлар эса ўз навбатида онг-шууримизда "ярқ" этган ғоя, фикрлар туғилишига сабаб бўлади"**, дейди.

1691 йилдан Локк Лондон яқинидаги Отс мавзесига бутунлай кўчиб келади. Бу ердаги қўрғон лорд Мешэмнинг иккинчи хотини Дэмерисга қарашли эди. У файласуфга хайрихоҳ аёл бўлгани учун ўз ўғли тарбиясини унга топширади. Фалсафага қизиққан бу аёлнинг воситачилигида Локк ўша даврнинг таниқли файласуфи Лейбниц билан ёзишмалар орқали баҳслашиб, ўз қарашларини унга маълум қилади ва Лейбниц таълимотидаги мусбат-манфий томонларига ҳаққоний баҳони беришга уринади. Шу йиллари донишманд "Сўзлар ва умуман нутқ ҳақида" деган битикларини ёзиб, унда: **"Тангри одамларни шундай бир неъмат билан яратганки, бу неъмат одамзодни гоҳ улуғ бир поғонага олиб чиқиши мумкин, гоҳида эса тубанлик жарига улоқтириб юбориши ҳеч гап эмас. Шунинг учун инсон ўзига берилган бу неъматдан оқилона фойдалана билиши лозим. Акс ҳолда аҳволи нима кечишини ўзи ҳам билмайди"**, деган бир хулосани чиқаради.

Ҳаётининг сўнгги йилларида ҳам Р.Кодворт, Г.Мор, Ж.Гленвиль, Р.Корпантер, Р.Саут, Д.Сержент, Ж.Смит, Гобсс, Лейбниц қарашларига ўз фикр-мулоҳазаларини билдирган, билдиролган донишманд ўша давр Оврупасида ўз ҳамюрти Ф. Бэкондан кам бўлмаган обрў-эътибор топди, сермаҳсул ижод қилиш бахтига муяссар бўлди. У нафақат фалсафага, балки қонуншунослик, математика, физика фанларига ҳам кучли, ижобий таъсир кўрсатолди. Уни "ўз даврининг Ньютони" дегувчилар ҳам бўлди. У қонуншуносликка, инсоншуносликка, фалсафага, давлатчиликка машҳур математикдан кам бўлмаган хизматни қилиб улгурди.

Жон Локк 1704 йилнинг 28 октябрида дунёдан кўз юмди. Аммо мана тўрт асрдирки Локк фалсафаси, қарашлари, у яратган таълимот эскиргани йўқ, аксинча, донишмандга бўлган қизиқиш йилдан-йилга кучайиб бормоқда. XXI аср авлоди ҳам ўзлари учун бу алломани қайта кашф этса, ажаб эмас...

Аббос САИД

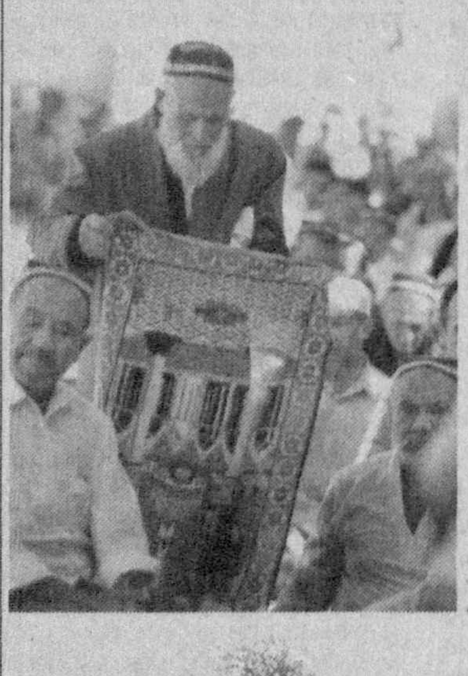

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда эътиқод эркинлиги қарор топди. Бу эса халқимиз маънавий ҳаётида туб бурилиш ясади. Улар одамлар нигоҳи, фаолияти ва яшаш тарзида мужассам.

Ajab savdolar

ХУСУСИЙ АВТОБУС: У ҚОНУНДАН ЧЕТДАМИ?

РАҚОБАТ

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, хусусийлаштириш, мулкдорлик ва тадбиркорликка кенг йўл очилди. Давлат жамоат транспорт воситалари билан хусусий транспорт воситалари ўртасидаги рақобат анча кучайди. Тошкент шаҳри билан мамлакатимизнинг олис туманлари оралиғида қатновчи хусусий автобуслар ниҳоятда кўпайганлиги ҳам бу фикримизни исботлайди. Хусусий автобуслар қатнови одамлар оғирини енгил, узоғини яқин қилаётганлиги ислоҳотларимиз самараси, албатта. Бундан фақат қувониш керак.

Энг асосийси, Конституциямизда ҳар бир фуқаронинг мулкдор бўлишга ҳақлилиги кафолатланган. Мулкдор мулкига ўз хоҳишича эгалик қилади, ундан фойдаланади ва уни тасарруф этади, дейилади Бош Қомусимизнинг 54-моддасида. Шу билан бирга мулкдан фойдаланиш экологик муҳитга зарар етказмаслиги, фуқаролар, юридик шахслар ва давлатнинг ҳуқуқларини ҳамда қонун билан қўриқланадиган манфаатларини бузмаслиги шарт.

Асосий қонунимиздаги хусусий мулкчиликка, тадбиркорликка доир амалдаги қатор қонунларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Аммо ҳамма гап ана шу қонунларга оғишмай амал қилишда. Қуйида ана шу мавзуда фикр юритамиз.

ЁЛҒОННИНГ УМРИ ҚИСҚА

"Чилонзор буюм бозори"нинг кун ботар қисмига ўтсангиз, Қарши, Термиз томонларга, бироз нарироққа юрсангиз, Самарқанд, Бухоро, Хоразм воҳаларига қатновчи хусусий автобусларга кўзингиз тушади. Ана шу ерда қўноқ топган хусусий автобуслар яқинига борсангиз, тартиб деган нарсани кундуз чироқ ёқиб тополмайсиз. Ҳар бир автобуснинг эгаси яқинлашган йўловчини ўз транспортга чорлаб, бири у томонга, иккинчиси бу томонга судраганисудраган.

Бир аёл иккита хўжалик сумкасини кўтариб автобуслар турган жойга яқинлашганча ўттиз ёшлардаги барзанги йигит "Опажон, қайга борасиз", дедию борар манзили Қоракўл эканини эшитгач, аёлнинг қўлларидаги сумкаларига ёпишди. Барзанги унинг ҳайҳайлашига қарамасдан олдига тушиб юкларини "Бухоро" ёзуви битилган автобусга қараб судрашга тушди.

— Нега ундай қиласиз ука? — дея норозиланди аёл. - Ана, Қоракўлга қатнайдиган автобуслар бор экан-ку!

- Бизнинг автобус ҳозир жўнайди. Қоракўлники кечгача туради, — деб жавоб қайтарди бошқа йигит.

Автобус ҳайдовчисининг дастёри кўп экан, опани алдабсулдаб ўзлари билан кетишга кўндиришди.

Кўринишларидан талабалар бўлишса керак, иккита қизни бошқа бир "дастёр" яхши жой ваъда қилиб салонга чиқарди. Ваъда қилинган ерга бошқа йўловчилар жойлаштирилгани боис талаба қизлар орқага ўтишга мажбур бўлдилар.

Ёшгина жувоннинг қачон кетамиз, деган саволига ҳайдовчи истеҳзо билан шундай жавоб қайтарди:

— Борасиз-да, куёв боланинг ёнига! Бироз гурунг бермайсизми?

Бечора жувон бу гапдан қипқизариб кетди... Лекин андиша қилди шекилли, ботиниб ҳеч нарса дея олмади.

Бир автобусга уч ҳайдовчи, уларнинг ёнида яна шунча дастёр. Дастёрларнинг вазифаси автобусга йўловчи топиш ва ўзларининг тили билан айтганда, "закалат" йиғиш. "Закалат"нинг нархи икки юз сўм. У нимага керак дейсизми? "Закалат" бўш-боёв йўловчини топиб бошқа автобусга ўтиб кетмаслиги учун аввалдан олинадиган ҳақ. Агар йўловчи бошқа автобусда кетмоқчи бўлса "закалат"ни қайтариб олиши амримаҳол. Эрталаб соат 10 ларда "Мерседес"га одам чиқариш бошланган эди, уч соатдан сўнг соат 13 да автобус йўлга чиқди. Ҳозир жўнаймиз деб йўловчиларнинг шунча қимматли вақтини ўғирлашни нима билан изоҳлаш мумкин?..

ЙЎЛДАГИ МАШМАШАЛАР

Йўловчиларга намунали транспорт хизмати кўрсатишни бот-бот ваъда қилган ҳайдовчилар бепарволик тўнини кийиб олишди. Автобус бир соатда 50 километрдан зиёд йўл босмади. Салондагилар тезликни оширишни бири қўйиб, бири сўрашади. Йўловчиларнинг асаблари таранглашди. Жиззахга етгунга қадар ёқилғи қуйиш учун икки марта тўхталди. "Мерседес"нинг сирти ялтироқ, ичи қалтироқ экан, Самарқандга келгунча уч марта тузатишга тўғри келди. Оқдарё тумани ҳудудида "ДАН" масканида йўл патрул хизмати ходимлари тўхтатиб, текширишганда ҳайдовчининг гувоҳномаси йўқ эканлиги маълум бўлди.

— Қачон қараманг, аҳвол шу, — дейди йўловчи М.Ғаффорова куйиниб. — Одамлар билан автобус ўриндиқларини тўлдиргунча ўзларини роса «реклама» қилишади. Чўнтаклари қаппайса бўлди, одамлар ярим тунда кўчада қолиб кетиши билан сариқ чақалик ишлари йўқ...

Хуллас, камина автобусдан тўққиз ярим соат деганда манзилда тушиб қолдим. Бухорогача автобус яна 175 километр йўл босиши зарур. Агар ана шу тезликда юриб турса, ярим кечада Бухорога етиб боради. Қоракўлга кетиши керак бўлган аёл бояқишнинг аҳволи нима кечади? У қишнинг аёзли тунида тонг отгунча бекатда ўтириши лозим.

"ПАТЕНТИНГИЗ БОРМИ?"

Агар сиз айрим хусусий автобусларга чиқиб шу саволни берсангиз, ҳайдовчи олазарак бўлишга тушади. Саволни бежиз келтирмаяпмиз. Хусусий автобусларнинг патент тўлаган-тўламаганлигини назорат қиладиган идоралар бор. Бу — уларнинг иши.

Бир гал Навоий шаҳридан келаётган "Икарус" русумли автобусга чиқмоқчи бўлдик. Автобус энди жойидан қўзғалганда, текширувчилар текшириб қолишди. Маълум бўлишича, давлат хазинасига бир сўм ҳам патент тўламаган экан. Қонун бузганлигини ҳужжатлаштиришга қарийб бир соат вақт кетди.

Албатта, бу ерда хусусий автобус эгаси айбдор. У ўзининг Конституциявий бурчига амал қилмаган.

Тартибга солиш мумкин. Фақат...

Йўловчи — истеъмолчи! Истеъмолчи ҳуқуқи қонун билан қўриқланади. Баён этилган манзаралар фуқаролар ҳақ-ҳуқуқини поймол этиш эмасми? Қолаверса, барча фуқаролар қонунларга риоя қилиши, бошқа кишиларнинг ҳуқуқлари, шаъни ва қадр-қимматини ҳурмат қилишга мажбурлиги асосий қонунимизда кафолатланган.

Хусусий автобус ҳайдовчилари ҳам бундан мустасно эмас. Автобусга чиқаётган ҳар бир йўловчи йўлда транспорт воситасининг бузилиб қолиш-қолмаслигини, патенти бор-йўқлигини, ҳайдовчилик гувоҳномаси ва бошқа ҳужжатлари тўлиқлигини сўраб ўтирмайди. Шундай экан, хусусий автобусларда санаб ўтилган ҳолат юз бериб, одамлар кайфиятини бузилмаслигига, ундан ҳам бурун ҳақ-ҳуқуқлари поймол этилмаслигига эришишнинг ягона йўли ҳайдовчилар устидан назоратни кучайтиришдир. Хусусий автобусларнинг Тошкентдаги манзилида ва жойлардаги шоҳбекатларда навбат ташкил этилса ва у доимий назоратда бўлса, асаббузарликларга барҳам берилардиди! Қолаверса, ҳайдовчиларни муомала маданияти, маънавияти ва масъулиятининг жавобгарлиги кимнинг зиммасида бўлиши керак? Ана шунга ўхшаш муҳим масалалар ҳақида ўйлаб кўриш мавриди етмадикин?!

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

***ТАҲРИРИЯТДАН:** Мақолада таъкидланганидек, юртимизда хусусийлаштиришга, тадбиркорликка кенг йўл берилган. Хусусий автобуслар хизмати қонунга мос бўлиб, йўловчилар ҳақ-ҳуқуқи поймол этилмаса, эътирозга ўрин йўқ. Мақола кўтарилган муаммолар юзасидан таҳририят тегишли идоралар мутасаддиларидан жавоб кутади. Биз бу мавзуга яна қайтамиз.*

Тошкент шаҳар хўжалик судининг 2003 йил 28 январдаги 10-0304\255-сонли ҳал қилув қарорига асосан давлат бюджетидан қарздор "MUS-SAVDO" хусусий фирмаси бўйича ишончли шахс этиб Т.Саидов тайинланган.
Корхонага нисбатан талаб ва таклифлар қуйидаги манзилда қабул қилинади.
МАНЗИЛ: Тошкент шаҳри, Амир Темур кўчаси, 95-уй, Юнусобод туман ДСИ биноси, 2-қават, 15-хона. Телефон: 137-51-75

Izhor

МУҲРЛАНАЁТГАН ҲАЙРАТ

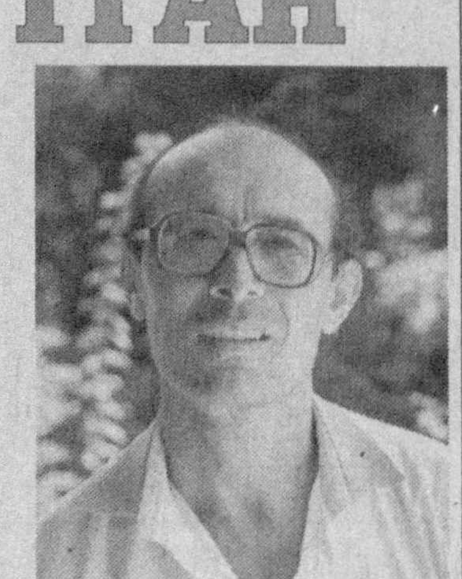

Муқаддас китобларда ёзилишича, олам, теварак-атрофимизни ўраган барча мавжудотлар илоҳий мўъжиза ила бунёдга келган. Инсон боласи ҳақида ҳам шу гапни айтса бўлади. Зеро, комилликка ва ўтган , ўтаётган умрини англашга интилган ҳар бир инсон дунё мўъжизаларидан ҳайратланаверади. Бунинг учун эса теварак-атрофдаги нарса ва ҳодисаларга қалб кўзи билан боқиш лозим. Ана шундагина уларда акс этган ҳикмат ва фалсафани илғаш мумкин бўлади. Дунёни бундай идрок этиш усули санъат асосини ташкил этади. Шу боис ҳар қандай санъат турфа олам мўъжизаларидан ҳайратланишдан, ҳайратлана билишдан иборат бўлса, ажаб эмас. Бундан минг йиллар бурун қадимги юнон шоири Софокл ҳайрат ва завқ ўлса, инсон ҳам ўлади, деб айтганида шу жиҳатларни назарда тутганлиги шубҳасиздир.

Таниқли фотоустаси Абдуғани Жумаевнинг ижодини кузатган киши кўнглида ҳам ҳайрат туйғуси жўш уради. Чунки унинг суратларида ана шу туйғу қоғозга муҳрланган. Агар суратда суратчи қалби ва нигоҳи акс этмаса, у қуруқ тасвирдан бошқа нарса бўлмай қолади. Абдуғани Жумаевнинг фотосуратларида шундай ҳолатлар акс этганки, уларда санъат ва фалсафа уйғунлашиб кетган. Ўз қиёфасини яхши биламан деб юрган киши ҳақиқий уста туширган суратини кўрса, шубҳасиз, ҳайратга тушади. Чунки Абдуғани ака сурат предметининг ўзига хос жиҳатларини илғайди ва уни фотоқоғозга кўчиради. Бу эса суратчининг истеъдоди ва маҳоратидан далолатдир. Буни англаш ва кўриш учун фотоустасининг матбуотда, хусусан, газетамизда чоп этилган ишларига назар ташлашнинг ўзи кифоя. Албатта, матбуотда чоп этилган суратлар ўзбек фотосанъати, қолаверса, Абдуғани Жумаев ижодининг даражасини белгиламайди. Шундай бўлса-да, газетамизни безаб турган суратлар ҳақида узоқ гапириш мумкин. Чунки уларда ҳақиқий уста, таъбир жоиз бўлса, фоторассомнинг меҳнат ва истеъдоди ўз аксини топган. Шу боис таҳририят аъзолари ана шундай ажойиб, чарчоқ билмас, тиниб-тинчимас, жонкуяр фотоустаси билан бирга ишлаётганларидан фахрланишади. Не тонгки, Абдуғани Жумаев роппа-роса эллик ёшни уриб қўйибди!

Ана шу ёшни қаршилагунча Абдуғани Жумаевнинг мамлакатимиз газета-журналларида неча юзлаб маҳорат билан ишланган суратлари босилиб чиқди. Бу суратларда Абдуғани ака жўшқин ҳаёт, оддий одамларнинг турмуш тарзи, ўй-фикри, қувончу ташвишларини акс эттиришга уринди ва бу уринишлари зое кетмаганини газетхонлар, журналхонлар ва кўплаб қалам аҳли эътироф этиб келмоқда. Шу ўринда тиниб-тинчимаслик Абдуғани аканинг ҳаёт мазмунига айланганини алоҳида айтиб ўтиш жоиздир.

Ана шундай фараҳбахш кунда биз дўстлари, ҳамкасблари кўп сонли муштарийлар номидан уни муборакбод этиб, соғлик-омонлик, оилавий бахт-саодат, келгусидаги ишларига ривож тилаймиз. Қалбини ҳайрат туйғулари ҳеч қачон тарк этмаслигини истаб қоламиз.

ТАҲРИРИЯТ

ИНСОН ва ҚОНУН
МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
1996 йилнинг январидан нашр этилади
1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: **Шодиқул ҲАМРОЕВ**

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ, Бўритош МУСТАФОЕВ, Пўлат САМАТОВ, Хуршид СОДИҚОВ, Эркин ҚУДРАТОВ, Сайфиддин РАҲИМОВ, Ғафур АБДУМАЖИДОВ, Ислом ҲАМРО, Холли НОРБОЙ, Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.

Саҳифаловчи-дизайнер: **Жаъфар ЖАББОРОВ**
Навбатчи: **Бобомурод РАЙИМОВ**

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-921. Тиражи — 10.000. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди — 22.30

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5. Тел: 136-72-37 (умумий бўлим), 133-70-65, 133-84-50